અક્ષરપુરુષોત્તમ સંહિતા અંતર્ગત

સત્સંગદીક્ષા

પરબ્રહ્મ સ્વામિનારાયણ પ્રબોધિત
આજ્ઞા-ઉપાસનાના સિદ્ધાંતોને નિરૂપતું શાસ્ત્ર

ગ્રંથકાર
પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ શ્રીમહંતસ્વામી મહારાજ

સંસ્કૃત શ્લોક રચયિતા
મહામહોપાધ્યાય સાધુ ભદ્રેશદાસ

: પ્રકાશક :
સ્વામિનારાયણ અક્ષરપીઠ
શાહીબાગ, અમદાવાદ – ૩૮૦ ૦૦૪.

પરબ્રહ્મ ભગવાન
શ્રીસ્વામિનારાયણ

અક્ષરબ્રહ્મ
શ્રીગુણાતીતાનંદ સ્વામી

બ્રહ્મસ્વરૂપ શ્રીભગતજી મહારાજ

બ્રહ્મસ્વરૂપ શ્રીશાસ્ત્રીજી મહારાજ

બ્રહ્મસ્વરૂપ શ્રીયોગીજી મહારાજ

બ્રહ્મસ્વરૂપ શ્રીપ્રમુખસ્વામી મહારાજ

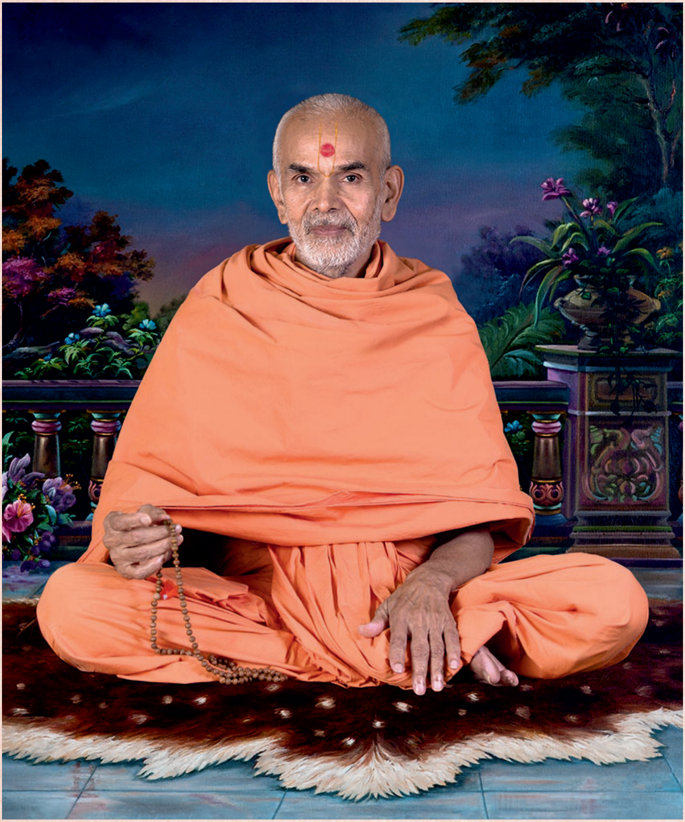

પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ શ્રીમહંતસ્વામી મહારાજ

અક્ષરપુરુષોત્તમ સંહિતા અંતર્ગત

સત્સંગદીક્ષા

પરબ્રહ્મ સ્વામિનારાયણ પ્રબોધિત
આજ્ઞા-ઉપાસનાના સિદ્ધાંતોને નિરૂપતું શાસ્ત્ર

ગ્રંથકાર
પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ શ્રીમહંતસ્વામી મહારાજ

સંસ્કૃત શ્લોક રચયિતા
મહામહોપાધ્યાય સાધુ ભદ્રેશદાસ

: પ્રકાશક :
સ્વામિનારાયણ અક્ષરપીઠ
શાહીબાગ, અમદાવાદ – ૩૮૦ ૦૦૪.

SATSANG DIKSHA (Sanskrit and Gujarati Edition)
(Explanation of the principles of agna and upasana revealed by Bhagwan Swaminarayan)

Publisher: SWAMINARAYAN AKSHARPITH
Shahibaug, Amdavad - 380 004. (INDIA)

1st Edition: (Small Size)**:** July 2020.

Copies: 25,000

© SWAMINARAYAN AKSHARPITH

પ્રથમ આવૃત્તિ (ગુજરાતી આવૃત્તિ) **:** જુલાઈ, ૨૦૨૦

પ્રત : ૨૫,૦૦૦

કિંમત :

મુદ્રક અને પ્રકાશક :
સ્વામિનારાયણ અક્ષરપીઠ
શાહીબાગ, અમદાવાદ – ૩૮૦ ૦૦૪.

નિવેદન

'સત્સંગદીક્ષા' ગ્રંથ ભગવાન સ્વામિનારાયણના છઠ્ઠા આધ્યાત્મિક અનુગામી પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ શ્રી મહંતસ્વામી મહારાજે ગુજરાતી ભાષામાં સ્વહસ્તે લખેલું શાસ્ત્ર છે. આ ગ્રંથ પરબ્રહ્મ સ્વામિનારાયણ ભગવાન દ્વારા પ્રબોધિત આજ્ઞા અને ઉપાસનાના સિદ્ધાંતોને પ્રસ્તુત કરે છે. આ ગ્રંથને મહામહોપાધ્યાય ભદ્રેશદાસ સ્વામીએ સંસ્કૃતમાં શ્લોકબદ્ધ કર્યો છે. આ સત્સંગદીક્ષા ગ્રંથ 'અક્ષરપુરુષોત્તમ સંહિતા' નામના ગ્રંથના એકભાગરૂપે સમાયેલો છે. 'અક્ષરપુરુષોત્તમ સંહિતા' સ્વામિનારાયણ ભગવાને ઉપદેશેલા સિદ્ધાંતો અને ભક્તિના વિવિધ આયામોને વિશદતાથી શાસ્ત્રીય શૈલીએ નિરૂપતું શાસ્ત્ર છે.

ભગવાન સ્વામિનારાયણ દ્વારા દીક્ષિત પરમહંસ સદ્‌ગુરુ પ્રેમાનંદ સ્વામીએ કહ્યું છે,

'અક્ષરના વાસી વા'લો આવ્યા અવની પર...
અવની પર આવી વા'લે સત્સંગ સ્થાપ્યો,
હરિજનોને કોલ કલ્યાણનો આપ્યો રાજ.'

અક્ષરાધિપતિ પરબ્રહ્મ ભગવાન સ્વામિનારાયણ અત્યંત કરુણા કરી આ પૃથ્વી પર પધાર્યા. તેઓએ અનંત જીવોના પરમ કલ્યાણનો માર્ગ પ્રસ્થાપિત કર્યો. તેમણે પોતે જ પરમકલ્યાણપ્રદ દિવ્ય સત્સંગની સ્થાપના કરી. વૈદિક સનાતન અક્ષરપુરુષોત્તમ સિદ્ધાંતને પ્રકાશિત કર્યો.

સહજાનંદ શ્રીહરિ દ્વારા પ્રસ્થાપિત સત્સંગ એક જુદી જ ભાત

ઉપજાવે છે. આ સ્વામિનારાયણીય સત્સંગ એટલે વૈદિક સનાતન અક્ષરપુરુષોત્તમ સિદ્ધાંતને વરેલી વિશિષ્ટ જીવનશૈલી. આ વિશિષ્ટ જીવનશૈલીથી યુક્ત સત્સંગને તેમના સમયથી લઈને આજ પર્યંત લક્ષાવધિ સત્સંગીઓ અનુસરી રહ્યા છે. આ સત્સંગના શાશ્વતકાળ સુધી પોષણ અને સંવર્ધન માટે ભગવાન સ્વામિનારાયણે અક્ષરબ્રહ્મસ્વરૂપ ગુણાતીત ગુરુવર્યોની પરંપરાને આ લોકમાં અખંડિત રાખી છે.

પરબ્રહ્મ સ્વામિનારાયણને અભિપ્રેત સત્સંગનાં મુખ્ય બે પાસાં છે - આજ્ઞા અને ઉપાસના. આ આજ્ઞા-ઉપાસનાના સિદ્ધાંતો પરાવાણીસ્વરૂપ વચનામૃત ગ્રંથમાં નિરૂપિત થયા. પરમહંસો દ્વારા રચાયેલાં ગ્રંથો, કીર્તનો વગેરેમાં પણ તે તે સ્થળે આ સિદ્ધાંતો પ્રતિબિંબિત થતા રહ્યા. અક્ષરબ્રહ્મ ગુણાતીતાનંદ સ્વામીએ એમના ઉપદેશોમાં પરબ્રહ્મ ભગવાન સ્વામિનારાયણના સર્વોપરી સ્વરૂપસંબંધી તેમજ સાધનાસંબંધી સ્પષ્ટતા કરીને સિદ્ધાંતને અનેક સંતો-હરિભક્તોના જીવનમાં દૃઢાવ્યો. બ્રહ્મસ્વરૂપ ભગતજી મહારાજની કથાવાર્તા દ્વારા ગુણાતીતાનંદ સ્વામી અક્ષરબ્રહ્મ છે અને ભગવાન સ્વામિનારાયણ પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ છે જેવા સત્સંગના દિવ્ય સિદ્ધાંતો ગુંજવા લાગ્યા. બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજે અપાર કષ્ટો વેઠીને શ્રીહરિપ્રબોધિત વૈદિક સનાતન અક્ષરપુરુષોત્તમ સિદ્ધાંતને શિખરબદ્ધ મંદિરો દ્વારા મૂર્તિમાન કરી દીધો. બ્રહ્મસ્વરૂપ યોગીજી મહારાજે સંપ, સુહૃદભાવ અને એકતાનાં અમૃત પાઈ સ્વામિનારાયણીય સત્સંગને વધુ સુદૃઢ બનાવ્યો. તેમણે બાળ-યુવા-સત્સંગ પ્રવૃત્તિને વેગ આપ્યો. અઠવાડિક સત્સંગ સભાઓ દ્વારા આજ્ઞા અને ઉપાસનારૂપ સત્સંગનું નિત્ય પોષણ થાય તેવી રીત પ્રવર્તાવી.

બ્રહ્મસ્વરૂપ પ્રમુખસ્વામી મહારાજે અથાગ પરિશ્રમ કરી આ દિવ્ય સત્સંગનું જતન અને પોષણ કર્યું. સમગ્ર ભૂમંડળમાં ભવ્ય મંદિરોનું નિર્માણ કરીને, વૈદિક સનાતન ધર્મને અનુસરતાં શાસ્ત્રો રચાવીને

તેમજ અનેક યુવાનોને શીલવંતી સાધુતાએ સજ્જ કરીને તેઓએ સત્સંગનો વ્યાપ અને ઊંડાણ બંને વધાર્યાં.

શ્રીહરિ દ્વારા પ્રવાહિત આ સત્સંગભાગીરથી આજે પણ પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ મહંતસ્વામી મહારાજની છત્રછાયામાં અનેક મુમુક્ષુઓને પરમ મુક્તિનાં પીયૂષ પાઈ રહી છે. એક હજારથી વધુ સંતો અને લાખો હરિભક્તોનો સમુદાય સત્સંગના સિદ્ધાંતોથી દીક્ષિત થઈ ધન્યતા અનુભવી રહ્યો છે. એક ઇષ્ટદેવ, એક ગુરુ અને એક સિદ્ધાંતને જીવનનું કેન્દ્ર બનાવી એકતા અને દિવ્યતાનું પરમ સુખ ભોગવી રહ્યો છે.

આપણા સંપ્રદાયમાં સ્વામિનારાયણ ભગવાનના સમયથી આરંભી સમયે સમયે આજ્ઞા અને ઉપાસનાના સિદ્ધાંતોને પુષ્ટિ આપતાં વિવિધ શાસ્ત્રો રચાતાં આવ્યાં છે. તેમાં તત્ત્વજ્ઞાન, આંતરિક સાધના, ભક્તિની રીત, આચારપદ્ધતિ વગેરે બાબતોના નિરૂપણ દ્વારા સત્સંગની જીવનશૈલીનું પ્રતિપાદન થયું છે. સંપ્રદાયનાં અનેક શાસ્ત્રોમાં નિરૂપાયેલા આ સિદ્ધાંતોનો સાર સરળ શબ્દોમાં અને સંક્ષેપમાં સંકલિત થાય અને એક ગ્રંથના રૂપમાં આકાર પામે તેવી પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ મહંતસ્વામી મહારાજની ઘણા સમયથી ઇચ્છા હતી. આ માટે તેઓએ વરિષ્ઠ સંતો સાથે પણ વિમર્શ કર્યો અને સૌની વિનંતીથી એ ગ્રંથનું લેખન સ્વયં સ્વહસ્તે કરવાની સેવા પણ તેઓએ સ્વીકારી.

આ ગ્રંથમાં ભગવાન સ્વામિનારાયણ સાક્ષાત્ પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ નારાયણ છે, સર્વોપરી, સર્વકર્તા, સદા દિવ્ય સાકાર અને સદા પ્રગટ છે; ગુણાતીત ગુરુ અક્ષરબ્રહ્મ છે, પરમાત્માના અખંડ ધારક હોવાથી પ્રત્યક્ષ નારાયણસ્વરૂપ છે, મુમુક્ષુઓ માટે શાસ્ત્રોક્ત બ્રાહ્મી સ્થિતિનો આદર્શ છે; એમને વિષે દૃઢ પ્રીતિ અને આત્મબુદ્ધિ સાધનાનો સાર છે ઇત્યાદિ સિદ્ધાંતોની સ્પષ્ટતા થઈ છે. અક્ષરરૂપ થઈ પુરુષોત્તમની દાસભાવે ભક્તિ કરવી એ પરમ સિદ્ધાંત અહીં સુપેરે પ્રતિપાદિત થયો છે. સાથે

સાથે આંતરિક સાધનામાં આવશ્યક વિચારો જેમ કે પરબ્રહ્મની પ્રાપ્તિનો વિચાર, ભગવાનના કર્તાપણાનો વિચાર, ભગવાનના રાજીપાનો વિચાર, આત્મવિચાર, જગતના નાશવંતપણાનો વિચાર, સંબંધના મહિમાનો વિચાર, ગુણગ્રહણ, દિવ્યભાવ, દાસભાવ, અંતર્દૃષ્ટિ વગેરેનો સમાવેશ અહીં કરવામાં આવ્યો છે. આ ઉપરાંત મોળી વાત ન કરવી, અભાવ-અવગુણ ન લેવા, ભક્તોનો પક્ષ રાખવો વગેરે સિદ્ધાંતો સમાવવામાં આવ્યા છે. વળી મંદિરોની સ્થાપનાનો હેતુ તેમજ મંદિરોમાં દર્શનાદિ વિધિની રીતનો પણ અહીં નિર્દેશ છે. આ સિવાય સત્સંગીએ કરવાની નિત્ય વિધિ, સદાચાર, નિયમ-ધર્મ, સાપ્તાહિક સત્સંગ સભા, ઘરસભા, ઘરમંદિરમાં ભક્તિ કરવાની પદ્ધતિ, નિત્યપૂજા, ધ્યાન તથા માનસી વગેરે નિત્ય સાધનાઓ પણ આમાં વણી લેવામાં આવી છે.

આ ગ્રંથના શીર્ષકમાં પ્રયોજાયેલ ‘દીક્ષા’ શબ્દનો અર્થ દૃઢ સંકલ્પ, અચળ નિશ્ચય અને સમ્યક્ સમર્પણ છે. સત્સંગના આજ્ઞા અને ઉપાસના સંબંધી સિદ્ધાંતોને જીવનમાં દૃઢ કરવાનો સંકલ્પ કરીએ, તે સિદ્ધાંતોનો અચળ નિશ્ચય પ્રાપ્ત કરીએ અને તે સિદ્ધાંતો માટે સમ્યક્ સમર્પિત થઈએ તેવો જીવનસંદેશ આ ગ્રંથમાં પડઘાય છે.

આ રીતે ભગવાન સ્વામિનારાયણ પ્રસ્થાપિત અને ગુણાતીત ગુરુપરંપરા દ્વારા પ્રવર્તિત સત્સંગમાં આજ પર્યંત જે કાંઈ સમજવાનું અને આચરવાનું છે, તેમજ જે કાંઈ લાખો સત્સંગીઓ દ્વારા જીવાઈ રહ્યું છે તે સઘળું ગાગરમાં સાગરની જેમ આ ‘સત્સંગદીક્ષા’ ગ્રંથમાં સમાયેલું છે.

વિક્રમ સંવત્ ૨૦૭૬ અષાઢ સુદ પૂર્ણિમા, ગુરુપૂર્ણિમા, તા. ૫ જુલાઈ ૨૦૨૦ના પવિત્ર દિવસે પ.પૂ. મહંતસ્વામી મહારાજે આ ગ્રંથનું પ્રથમ પૂજન કરી તેને ઉદ્‌ઘાટિત કર્યો. આ જ દિવસે તેઓએ સર્વે સંતો તેમજ હરિભક્તોને આજ્ઞા પણ કરી કે આ ગ્રંથમાંથી દરરોજ પાંચ

શ્લોકોનું અવશ્ય વાંચન કરવું.

આ 'સત્સંગદીક્ષા' ગ્રંથ પ્રગટ ગુરુહરિ મહંત સ્વામી મહારાજે પ્રમુખસ્વામી મહારાજની જન્મશતાબ્દીના અર્ઘ્યરૂપે ભગવાન સ્વામિનારાયણ તથા ગુણાતીત ગુરુવર્યોનાં ચરણે સમર્પિત કર્યો છે.

ખરેખર, શ્રીહરિ અને અક્ષરબ્રહ્મસ્વરૂપ ગુણાતીત ગુરુવર્યોના હૃદયગત અભિપ્રાયરૂપ 'સત્સંગ'ને નિત્ય જીવનમાં જીવવાના દૃઢ સંકલ્પરૂપ 'દીક્ષા'નું નિત્ય સ્મરણ કરાવતો આ ગ્રંથ રચીને પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુહરિ મહંતસ્વામી મહારાજે સમગ્ર સત્સંગ સમુદાય પર મહાન ઉપકાર કર્યો છે. તેમના આ ઉપકારના આપણે હંમેશા ઋણી રહીશું. આ ગ્રંથને સંસ્કૃતમાં શ્લોકબદ્ધ કરનાર મહામહોપાધ્યાય ભદ્રેશદાસ સ્વામીનો પણ આભાર.

વૈદિક સનાનત ધર્મના અર્કરૂપ આ 'સત્સંગદીક્ષા' શાસ્ત્રના નિત્ય વાંચન, મનન, નિદિધ્યાસન દ્વારા સાચા અર્થમાં સ્વામિનારાયણીય સત્સંગની દીક્ષા પ્રાપ્ત કરીએ એ જ અભ્યર્થના.

સાધુ ઈશ્વરચરણદાસ
૫ જુલાઈ ૨૦૨૦,
ગુરુપૂર્ણિમા વિ.સં.૨૦૭૬,
અમદાવાદ

॥श्रीस्वामिनारायणो विजयते॥

સત્સંગદીક્ષા

स्वामिनारायणः साक्षाद् अक्षरपुरुषोत्तमः।
सर्वेभ्यः परमां शान्तिम् आनन्दं सुखमर्पयेत्॥१॥

સ્વામિનારાયણ ભગવાન એટલે કે સાક્ષાત્ અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજ સર્વને પરમ શાંતિ, આનંદ અને સુખ અર્પે. (૧)

देहोऽयं साधनं मुक्तेर्न भोगमात्रसाधनम्।
दुर्लभो नश्वरश्चाऽयं वारंवारं न लभ्यते॥२॥

આ દેહ મુક્તિનું સાધન છે, કેવળ ભોગનું સાધન નથી. દુર્લભ અને નાશવંત એવો આ દેહ વારંવાર મળતો નથી. (૨)

लौकिको व्यवहारस्तु देहनिर्वाहहेतुकः।
नैव स परमं लक्ष्यम् अस्य मनुष्यजन्मनः॥३॥

લૌકિક વ્યવહાર તો દેહના નિર્વાહ માટે છે. તે આ મનુષ્ય જન્મનું પરમ લક્ષ્ય નથી. (૩)

नाशाय सर्वदोषाणां ब्रह्मस्थितेरवाप्तये।
कर्तुं भगवतो भक्तिम् अस्य देहस्य लम्भनम्॥४॥
सर्वमिदं हि सत्सङ्गाल्लभ्यते निश्चितं जनैः।
अतः सदैव सत्सङ्गः करणीयो मुमुक्षुभिः॥५॥

સર્વ દોષોને ટાળવા, બ્રહ્મસ્થિતિને પામવા અને ભગવાનની ભક્તિ કરવા આ દેહ મળ્યો છે. આ બધું સત્સંગ કરવાથી અવશ્ય પ્રાપ્ત થાય છે. આથી મુમુક્ષુઓએ સદાય સત્સંગ કરવો. (૪-૫)

सत्सङ्गः स्थापितस्तस्माद् दिव्योऽयं परब्रह्मणा।
स्वामिनारायणेनेह साक्षादेवाऽवतीर्य च॥६॥

તેથી પરબ્રહ્મ સ્વામિનારાયણે આ લોકમાં સાક્ષાત્ અવતરીને આ દિવ્ય સત્સંગની સ્થાપના કરી. (૬)

सत्सङ्गस्याऽस्य विज्ञानं मुमुक्षूणां भवेदिति।
शास्त्रं सत्सङ्गदीक्षेति शुभाऽऽशयाद् विरच्यते॥७॥

આ સત્સંગનું જ્ઞાન મુમુક્ષુઓને થાય એવા શુભ આશયથી 'સત્સંગદીક્ષા' એ નામનું શાસ્ત્ર રચવામાં આવે છે. (૭)

सत्यस्य स्वात्मनः सङ्गः सत्यस्य परमात्मनः।
सत्यस्य च गुरोः सङ्गः सच्छास्त्राणां तथैव च॥८॥
विज्ञातव्यमिदं सत्यं सत्सङ्गस्य हि लक्षणम्।
कुर्वन्नेवंविधं दिव्यं सत्सङ्गं स्यात् सुखी जनः॥९॥

સત્ય એવા આત્માનો સંગ કરવો, સત્ય એવા પરમાત્માનો સંગ કરવો, સત્ય એવા ગુરુનો સંગ કરવો અને સચ્છાસ્ત્રનો સંગ કરવો એ સત્સંગનું સાચું લક્ષણ જાણવું. આવો દિવ્ય સત્સંગ કરનાર મનુષ્ય સુખી થાય છે. (૮-૯)

दीक्षेति दृढसङ्कल्पः सश्रद्धं निश्चयोऽचलः।
सम्यक् समर्पणं प्रीत्या निष्ठा व्रतं दृढाश्रयः॥१०॥

દીક્ષા એટલે દૃઢ સંકલ્પ, શ્રદ્ધાએ સહિત એવો અચળ નિશ્ચય, સમ્યક્ સમર્પણ, પ્રીતિપૂર્વક નિષ્ઠા, વ્રત અને દૃઢ આશરો. (૧૦)

शास्त्रेऽस्मिञ्ज्ञापिता स्पष्टम् आज्ञोपासनपद्धतिः।
परमात्म-परब्रह्म-सहजानन्द-दर्शिता॥ ११॥

આ શાસ્ત્રમાં પરબ્રહ્મ સહજાનંદ પરમાત્માએ દર્શાવેલ આજ્ઞા તથા ઉપાસનાની પદ્ધતિને સ્પષ્ટ રીતે જણાવી છે. (૧૧)

सत्सङ्गाऽधिकृतः सर्वे सर्वे सुखाऽधिकारिणः।
सर्वेऽर्हा ब्रह्मविद्यायां नार्यश्चैव नरास्तथा॥१२॥

પુરુષો તથા સ્ત્રીઓ સર્વે સત્સંગના અધિકારી છે, સર્વે સુખના અધિકારી છે અને સર્વે બ્રહ્મવિદ્યાના અધિકારી છે. (૧૨)

नैव न्यूनाधिकत्वं स्यात् सत्सङ्गे लिङ्गभेदतः ।
स्वस्वमर्यादया सर्वे भक्त्या मुक्तिं समाप्नुयुः॥१३॥

સત્સંગમાં લિંગભેદથી ન્યૂનાધિકપણું ન જ સમજવું. બધા પોતપોતાની મર્યાદામાં રહી ભક્તિ વડે મુક્તિને પામી શકે છે. (૧૩)

सर्ववर्णगताः सर्वा नार्यः सर्वे नरास्तथा।
सत्सङ्गे ब्रह्मविद्यायां मोक्षे सदाऽधिकारिणः॥१४॥
न न्यूनाऽधिकता कार्या वर्णाऽऽधारेण कर्हिचित्।
त्यक्त्वा स्ववर्णमानं च सेवा कार्या मिथः समैः॥१५॥
जात्या नैव महान् कोऽपि नैव न्यूनस्तथा यतः।
जात्या क्लेशो न कर्तव्यः सुखं सत्सङ्गमाचरेत्॥१६॥

સર્વ વર્ણના સર્વ સ્ત્રીઓ તથા સર્વ પુરુષો સદાય સત્સંગ, બ્રહ્મવિદ્યા અને મોક્ષના અધિકારી છે. વર્ણના આધારે ક્યારેય ન્યૂનાધિકભાવ ન કરવો. સર્વ જનોએ પોતાના વર્ણનું માન ત્યજીને પરસ્પર સેવા કરવી. જાતિએ કરીને કોઈ મહાન નથી અને કોઈ ન્યૂન પણ નથી. તેથી નાત-જાતને લઈને ક્લેશ ન કરવો ને સુખે સત્સંગ કરવો. (૧૪-૧૬)

सर्वेऽधिकारिणो मोक्षे गृहिणस्त्यागिनोऽपि च।
न न्यूनाऽधिकता तत्र सर्वे भक्ता यतः प्रभोः॥१७॥

ગૃહસ્થ તથા ત્યાગી સર્વે મોક્ષના અધિકારી છે. તેમાં ન્યૂનાધિકભાવ નથી, કારણ કે ગૃહસ્થ કે ત્યાગી બધા ભગવાનના ભક્તો છે. (૧૭)

स्वामिनारायणेऽनन्य-दृढपरमभक्तये।
गृहीत्वाऽऽश्रयदीक्षाया मन्त्रं सत्सङ्गमाप्नुयात्॥१८॥

સ્વામિનારાયણ ભગવાનને વિષે અનન્ય, દૃઢ અને પરમ ભક્તિ માટે આશ્રયદીક્ષામંત્ર ગ્રહણ કરી સત્સંગ પ્રાપ્ત કરવો. (૧૮)

आश्रयदीक्षामन्त्रश्चैवंविधः -

धन्योऽस्मि पूर्णकामोऽस्मि निष्पापो निर्भयः सुखी।
अक्षरगुरुयोगेन स्वामिनारायणाऽऽश्रयात्॥१९॥

આશ્રયદીક્ષા મંત્ર આ પ્રમાણે છે -

ધન્યોસ્મિ પૂર્ણકામોસ્મિ નિષ્પાપો નિર્ભયઃ સુખી।
અક્ષરગુરુયોગેન સ્વામિનારાયણાશ્રયાત્॥[1] (૧૯)

आश्रयेत् सहजानन्दं हरिं ब्रह्माऽक्षरं तथा।
गुणातीतं गुरुं प्रीत्या मुमुक्षुः स्वात्ममुक्तये॥२०॥

મુમુક્ષુ પોતાના આત્માની મુક્તિ માટે સહજાનંદ શ્રીહરિ તથા અક્ષરબ્રહ્મ સ્વરૂપ ગુણાતીત ગુરુનો પ્રીતિએ કરીને આશરો કરે. (૨૦)

काष्ठजां द्विगुणां मालां कण्ठे सदैव धारयेत्।
सत्सङ्गं हि समाश्रित्य सत्सङ्गनियमांस्तथा॥२१॥

સત્સંગનો આશરો કરી સદાય કંઠને વિષે કાષ્ઠની બેવડી માળા ધારણ કરવી તથા સત્સંગના નિયમો ધારણ કરવા. (૨૧)

गुरुं ब्रह्मस्वरूपं तु विना न संभवेद् भवे।
तत्त्वतो ब्रह्मविद्यायाः साक्षात्कारो हि जीवने॥२२॥

---

૧ મંત્ર ઉપર લખ્યા પ્રમાણે જ બોલવો. મંત્રનો તાત્પર્યાર્થ આ પ્રમાણે છે : અક્ષરબ્રહ્મ ગુરુના યોગે સ્વામિનારાયણ ભગવાનનો આશરો કરવાથી હું ધન્ય છું, પૂર્ણકામ છું, નિષ્પાપ, નિર્ભય અને સુખી છું.

આ સંસારમાં બ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુ વિના જીવનમાં બ્રહ્મવિદ્યાનો તત્ત્વે કરીને સાક્ષાત્કાર ન થઈ શકે. (૨૨)

नोत्तमो निर्विकल्पश्च निश्चयः परमात्मनः।
न स्वात्मब्रह्मभावोऽपि ब्रह्माऽक्षरं गुरुं विना॥२३॥

અક્ષરબ્રહ્મ ગુરુ વિના પરમાત્માનો ઉત્તમ નિર્વિકલ્પ નિશ્ચય ન થઈ શકે તથા પોતાના આત્માને વિષે બ્રહ્મભાવ પણ પ્રાપ્ત ન થઈ શકે. (૨૩)

नैवाऽपि तत्त्वतो भक्तिः परमानन्दप्रापणम्।
नाऽपि त्रिविधतापानां नाशो ब्रह्मगुरुं विना॥२४॥

બ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુ વિના યથાર્થ ભક્તિ પણ ન થઈ શકે, પરમ આનંદની પ્રાપ્તિ ન થાય અને ત્રિવિધ તાપનો નાશ પણ ન થાય. (૨૪)

अतः समाश्रयेन्नित्यं प्रत्यक्षमक्षरं गुरुम्।
सर्वसिद्धिकरं दिव्यं परमात्माऽनुभावकम्॥२५॥

આથી સર્વ અર્થની સિદ્ધિ કરે તથા પરમાત્માનો અનુભવ કરાવે તેવા પ્રત્યક્ષ અક્ષરબ્રહ્મ ગુરુનો આશરો સદાય કરવો. (૨૫)

सर्वं दुर्व्यसनं त्याज्यं सर्वैः सत्सङ्गिभिः सदा।
अनेकरोगदुःखानां कारणं व्यसनं यतः॥२६॥

સર્વ સત્સંગીઓએ સર્વે દુર્વ્યસનોનો સદાય ત્યાગ કરવો. કારણ કે વ્યસન અનેક રોગોનું તથા દુઃખોનું કારણ બને છે. (૨૬)

सुराभङ्गातमालादि यद् यद् भवेद्धि मादकम्।
तद् भक्षयेत् पिबेन्नैव धूम्रपानमपि त्यजेत्॥२७॥

સુરા, ભાંગ તથા તમાકુ ઇત્યાદિ જે જે પદાર્થો માદક હોય તે ક્યારેય ખાવા કે પીવા નહીં તથા ધૂમ્રપાનનો પણ ત્યાગ કરવો. (૨૭)

परित्याज्यं सदा द्यूतं सर्वैः सर्वप्रकारकम्।
त्यक्तव्यो व्यभिचारश्च नारीभिः पुरुषैस्तथा॥२८॥

સર્વે સ્ત્રી તથા પુરુષોએ સર્વ પ્રકારના જુગારનો તથા વ્યભિચારનો ત્યાગ કરવો. (૨૮)

मांसं मत्स्यं तथाऽण्डानि भक्षयेयुर्न कर्हिचित्।
पलाण्डुं लशुनं हिङ्गु न च सत्सङ्गिनो जनाः॥२९॥

સત્સંગી જનોએ ક્યારેય માંસ, માછલી, ઈંડાં તથા ડુંગળી, લસણ, હિંગ ન ખાવાં. (૨૯)

पातव्यं गालितं पेयं जलं दुग्धादिकं तथा।
खाद्यं पानमशुद्धं यद् गृह्णीयाद् वस्तु तन्नहि॥३०॥

પાણી તથા દૂધ ઇત્યાદિ પેય પદાર્થો ગાળેલા ગ્રહણ કરવા. જે ખાદ્ય વસ્તુ તથા પીણાં અશુદ્ધ હોય તે ક્યારેય ગ્રહણ ન કરવાં. (૩૦)

चौर्यं न कर्हिचित् कार्यं सत्सङ्गमाश्रितैर्जनैः।
धर्मार्थमपि नो कार्यं चोरकार्यं तु कर्हिचित्॥३१॥

સત્સંગીઓએ ચોરી ક્યારેય ન કરવી. ધર્મને અર્થે પણ ચોરી ક્યારેય ન કરવી. (૩૧)

नैवाऽन्यस्वामिकं ग्राह्यं तदनुज्ञां विना स्वयम्।
पुष्पफलाद्यपि वस्तु सूक्ष्मचौर्यं तदुच्यते॥३२॥

પુષ્પ, ફળો જેવી વસ્તુ પણ તેના ધણીની પરવાનગી વગર ન લેવી. પરવાનગી વગર લેવું તે સૂક્ષ્મ ચોરી કહેવાય છે. (૩૨)

मनुष्याणां पशूनां वा मत्कुणादेश्च पक्षिणाम्।
केषाञ्चिज्जीवजन्तूनां हिंसा कार्या न कर्हिचित्॥३३॥
अहिंसा परमो धर्मो हिंसा त्वधर्मरूपिणी।
श्रुतिस्मृत्यादिशास्त्रेषु स्फुटमेवं प्रकीर्तितम्॥३४॥

ક્યારેય મનુષ્ય, પશુ, પક્ષી, તથા માંકડ આદિક કોઈ પણ જીવજંતુઓની હિંસા ન કરવી. અહિંસા પરમ ધર્મ છે, હિંસા અધર્મ છે એમ શ્રુતિ-સ્મૃત્યાદિ શાસ્ત્રોમાં સ્પષ્ટ કહેવામાં આવ્યું છે. (૩૩-૩૪)

यागार्थमप्यजादीनां निर्दोषाणां हि प्राणिनाम्।
हिंसनं नैव कर्तव्यं सत्सङ्गिभिः कदाचन॥३५॥

સત્સંગીઓએ યજ્ઞને અર્થે પણ બકરાં વગેરે નિર્દોષ પ્રાણીઓની હિંસા ક્યારેય ન જ કરવી. (૩૫)

यागादिके च कर्तव्ये सिद्धान्तं सांप्रदायिकम्।
अनुसृत्य हि कर्तव्यं हिंसारहितमेव तत्॥३६॥

યાગાદિ કરવાના થાય ત્યારે સંપ્રદાયના સિદ્ધાંતને અનુસરીને હિંસારહિત જ કરવા. (૩૬)

मत्वाऽपि यज्ञशेषं च वाऽपि देवनिवेदितम्।
मांसं कदापि भक्ष्यं न सत्सङ्गमाश्रितैर्जनैः॥३७॥

યજ્ઞનો શેષ ગણીને કે પછી દેવતાના નૈવેદ્ય રૂપે પણ સત્સંગીઓએ ક્યારેય માંસ ન જ ખાવું. (૩૭)

कस्याऽपि ताडनं नैव करणीयं कदाचन।
अपशब्दाऽपमानादि-सूक्ष्महिंसाऽपि नैव च॥३८॥

કોઈનું તાડન ક્યારેય ન કરવું. અપશબ્દો કહેવા, અપમાન કરવું ઇત્યાદિ કોઈપણ પ્રકારે સૂક્ષ્મ હિંસા પણ ન કરવી. (૩૮)

सत्ता-कीर्ति-धन-द्रव्य-स्त्री-पुरुषादिकाऽऽप्तये।
मानेर्ष्याक्रोधतश्चाऽपि हिंसां नैव समाचरेत्॥३९॥

ધન, સત્તા, કીર્તિ, સ્ત્રી, પુરુષ ઇત્યાદિની પ્રાપ્તિને અર્થે તથા માન, ઈર્ષ્યા કે ક્રોધે કરીને પણ હિંસા ન કરવી. (૩૯)

मनसा वचसा वाऽपि कर्मणा हिंसने कृते।
तत्स्थितो दुःख्यते नूनं स्वामिनारायणो हरिः॥४०॥

મને કરીને, વચને કરીને કે કર્મે કરીને હિંસા કરવાથી તેનામાં રહેલા સ્વામિનારાયણ ભગવાન દુઃખાય છે. (૪૦)

आत्मघातोऽपि हिंसैव न कार्योऽतः कदाचन।
पतनगलबन्धाद्यैर्विषभक्षादिभिस्तथा॥ ४१॥

આત્મહત્યા કરવી તે પણ હિંસા જ છે. આથી પડતું મૂકવું, ગળે ટૂંપો ખાવો, ઝેર ખાવું ઈત્યાદિ કોઈ રીતે આત્મહત્યા ક્યારેય ન કરવી. (૪૧)

दुःखलज्जाभयक्रोध-रोगाद्यापत्तिकारणात्।
धर्माऽर्थमपि कश्चिद्धि हन्यान्न स्वं न वा परम्॥४२॥

દુઃખ, લજ્જા, ભય, ક્રોધ તથા રોગ ઈત્યાદિ આપત્તિને કારણે, કે પછી ધર્મને અર્થે પણ કોઈએ પોતાની કે અન્યની હત્યા ન કરવી. (૪૨)

तीर्थेऽपि नैव कर्तव्य आत्मघातो मुमुक्षुभिः।
नैवाऽपि मोक्षपुण्याप्तिभावाद् कार्यः स तत्र च॥४३॥

મુમુક્ષુએ તીર્થને વિષે પણ આત્મહત્યા ન જ કરવી. મોક્ષ કે પુણ્ય પામવાની ભાવનાથી પણ તીર્થને વિષે આપઘાત ન જ કરવો. (૪૩)

भगवान् सर्वकर्ताऽस्ति दयालुः सर्वरक्षकः।
स एव नाशकः सर्व-सङ्कटानां सदा मम॥४४॥

ભગવાન સર્વકર્તા છે, દયાળુ છે, સર્વનું રક્ષણ કરનારા છે અને એ જ સદા મારાં સર્વે સંકટોના ટાળનારા છે. (૪૪)

भगवान् कुरुते यद्धि हितार्थमेव तत्सदा।
प्रारब्धं मे तदिच्छैव स एव तारको मम॥४५॥

ભગવાન જે કરે તે સદાય સારા માટે હોય. તેમની ઈચ્છા એ જ મારું પ્રારબ્ધ છે. તેઓ જ મારા તારક છે. (૪૫)

नूनं नङ्क्ष्यन्ति मे विघ्नाः पापदोषाश्च दुर्गुणाः।
नूनं प्राप्स्याम्यहं शान्तिमानन्दं परमं सुखम्॥४६॥

મારાં વિઘ્નો, પાપ, દોષ તથા દુર્ગુણો અવશ્ય નાશ પામશે. હું અવશ્ય શાંતિ, પરમ આનંદ અને સુખ પામીશ. (૪૬)

यतो मां मिलितः साक्षाद् अक्षरपुरुषोत्तमः।
निश्चयेन तरिष्यामि दुःखजातं हि तद्बलात्॥४७॥

કારણ કે મને સાક્ષાત્ અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજ મળ્યા છે. તેમના બળે હું જરૂર દુઃખને તરી જઈશ. (૪૭)

विचार्यैवं बलं रक्षेद् नाऽऽश्रितो निर्बलो भवेत्।
आनन्दितो भवेन्नित्यं भगवद्बलवैभवात्॥४८॥

આ રીતે વિચારનું બળ રાખી આશ્રિત ભક્ત ક્યારેય હિંમત ન હારે અને ભગવાનના બળે આનંદમાં રહે. (૪૮)

ष्ठीवनं मलमूत्रादिविसर्जनं स्थलेषु च।
शास्त्रलोकनिषिद्धेषु न कर्तव्यं कदाचन॥४९॥

શાસ્ત્રમાં તથા લોકમાં નિષેધ કર્યો હોય તેવાં સ્થાનોને વિષે ક્યારેય થૂંકવું નહીં તથા મળ-મૂત્રાદિ ન કરવું. (૪૯)

शुद्धिः सर्वविधा पाल्या बाह्या चाऽऽभ्यन्तरा सदा।
शुद्धिप्रियः प्रसीदेच्च शुद्धिमति जने हरिः॥५०॥

બાહ્ય અને આંતરિક એમ સર્વ પ્રકારની શુદ્ધિનું પાલન કરવું. શ્રીહરિને શુદ્ધિ પ્રિય છે અને શુદ્ધિવાળા મનુષ્યની ઉપર તેઓ પ્રસન્ન થાય છે. (૫૦)

सत्सङ्गिभिः प्रबोद्धव्यं पूर्वं सूर्योदयात् सदा।
ततः स्नानादिकं कृत्वा धर्तव्यं शुद्धवस्त्रकम्॥५१॥

સત્સંગીઓએ સદા સૂર્ય ઊગ્યા પૂર્વે જાગવું. ત્યાર બાદ સ્નાનાદિક કરી શુદ્ધ વસ્ત્રો ધારણ કરવાં. (૫૧)

पूर्वस्यामुत्तरस्यां वा दिशि कृत्वा मुखं ततः।
शुद्धाऽऽसनोपविष्टः सन् नित्यपूजां समाचरेत्॥५२॥

ત્યાર બાદ પૂર્વ દિશામાં અથવા ઉત્તર દિશામાં મુખ રાખી, શુદ્ધ આસન ઉપર બેસી નિત્યપૂજા કરવી. (૫૨)

प्रभुपूजोपयुक्तेन चन्दनेनोर्ध्वपुण्ड्रकम्।
भाले हि तिलकं कुर्यात् कुङ्कुमेन च चन्द्रकम् ॥५३॥
उरसि हस्तयोश्चन्द्रं तिलकं चन्दनेन च।
स्वामिनारायणं मन्त्रं जपन् कुर्याद् गुरुं स्मरन्॥५४॥

સ્વામિનારાયણ મંત્રનો જાપ કરતાં તથા ગુરુનું સ્મરણ કરતાં કરતાં ભાલને વિષે ભગવાનની પૂજાથી પ્રસાદીભૂત થયેલ ચંદન વડે ઊર્ધ્વપુંડ્ર તિલક કરવું અને કુંકુંમ વડે ચાંદલો કરવો તથા છાતી અને બંને ભુજાઓ પર ચંદનથી તિલક-ચાંદલો કરવો. (૫૩-૫૪)

केवलं चन्द्रकं स्त्रीभिः कर्तव्यं तिलकं नहि।
कुङ्कुमद्रव्यतो भाले स्मरन्तीभिर्हरिं गुरुम्॥५५॥

સ્ત્રીઓએ ભગવાન તથા ગુરુનું સ્મરણ કરતાં ભાલને વિષે કેવળ કુંકુમનો ચાંદલો કરવો. તિલક ન કરવું. (૫૫)

ततो पूजाऽधिकाराय भक्तः सत्सङ्गमाश्रितः।
कुर्यादात्मविचारं च प्रतापं चिन्तयन् हरेः॥५६॥
अक्षरमहमित्येवं भक्त्या प्रसन्नचेतसा।
पुरुषोत्तमदासोऽस्मि मन्त्रमेतं वदेच्छुचिम्॥५७॥
अक्षरब्रह्मरूपत्वं स्वस्याऽऽत्मनि विभावयेत्।
कुर्याच्च मानसीं पूजां शान्त एकाग्रचेतसा॥५८॥

ત્યાર બાદ સત્સંગને આશ્રિત ભક્તે પૂજાના અધિકાર માટે ભગવાનના પ્રતાપનું ચિંતવન કરતાં કરતાં આત્મવિચાર કરવો. પ્રસન્ન ચિત્તે અને ભક્તિભાવપૂર્વક 'અક્ષરમ્ અહં પુરુષોત્તમદાસોસ્મિ'[1] એ પવિત્ર મંત્રનું ઉચ્ચારણ કરવું. પોતાના આત્માને વિષે અક્ષરબ્રહ્મની વિભાવના કરવી અને શાંત થઈ, એકાગ્ર ચિત્તે માનસી પૂજા કરવી. (૫૬-૫૮)

हरिर्ब्रह्मगुरुश्चैव भवतो मोक्षदायकौ।
तयोरेव हि कर्तव्यं ध्यानं मानसपूजनम्॥५९॥

ભગવાન અને બ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુ જ મોક્ષદાતા છે. તેમનાં જ ધ્યાન તથા માનસી પૂજા કરવાં. (૫૯)

---

૧ મંત્ર ઉપર લખ્યા પ્રમાણે જ બોલવો. મંત્રનો તાત્પર્યાર્થ આ પ્રમાણે છે : અક્ષર એવો હું પુરુષોત્તમનો દાસ છું.

स्थापयेच्चित्रमूर्तीश्च शुचिवस्त्रोपरि ततः।
दर्शनं स्याद् यथा सम्यक् तथा हि भक्तिभावतः॥६०॥

ત્યાર બાદ પવિત્ર વસ્ત્ર ઉપર ચિત્રપ્રતિમાઓનું સારી રીતે દર્શન થાય તેમ ભક્તિભાવપૂર્વક સ્થાપન કરવું. (૬૦)

मध्ये तु स्थापयेत्तत्र ह्यक्षरपुरुषोत्तमौ।
स्वामिनं हि गुणातीतं महाराजं च तत्परम्॥६१॥

તેમાં મધ્યમાં અક્ષર તથા પુરુષોત્તમની મૂર્તિ પધરાવવી એટલે કે ગુણાતીતાનંદ સ્વામી તથા તેમનાથી પર એવા મહારાજને પધરાવવા. (૬૧)

प्रमुखस्वामिपर्यन्तं प्रत्येकगुरुमूर्तयः।
प्रस्थाप्याः सेवितानां च प्रत्यक्षं मूर्तयः स्वयम्॥६२॥

ત્યાર બાદ પ્રમુખસ્વામી મહારાજ પર્યંત પ્રત્યેક ગુરુઓની મૂર્તિઓ પધરાવવી તથા પોતે પ્રત્યક્ષ સેવ્યા હોય તે ગુરુઓની મૂર્તિઓ પધરાવવી. (૬૨)

आह्वानश्लोकमुच्चार्य हरिं च गुरुमाह्वयेत्।
हस्तौ बद्ध्वा नमस्कारं कुर्याद्धि दासभावतः॥६३॥

ત્યાર બાદ આહ્‌વાન શ્લોક બોલીને મહારાજ તથા ગુરુઓનું આહ્‌વાન કરવું. બે હાથ જોડી દાસભાવે નમસ્કાર કરવા. (૬૩)

आह्वानमन्त्रश्चैवंविधः -

उत्तिष्ठ सहजानन्द श्रीहरे पुरुषोत्तम।
गुणातीताऽक्षर ब्रह्मन्नुत्तिष्ठ कृपया गुरो॥६४॥
आगम्यतां हि पूजार्थम् आगम्यतां मदात्मतः।
सान्निध्याद् दर्शनाद् दिव्यात् सौभाग्यं वर्धते मम॥६५॥

આહ્‌વાન મંત્ર આ પ્રમાણે છે –

ઉત્તિષ્ઠ સહજાનંદ શ્રીહરે પુરુષોત્તમ।
ગુણાતીતાક્ષર બ્રહ્મન્ ઉત્તિષ્ઠ કૃપયા ગુરો॥
આગમ્યતાં હિ પૂજાર્થમ્ આગમ્યતાં મદાત્મતઃ।
સાન્નિધ્યાદ્ દર્શનાદ્ દિવ્યાત્ સૌભાગ્યં વર્ધતે મમ॥[1]

(૬૪-૬૫)

मालामावर्तयेद् मन्त्रं स्वामिनारायणं जपन्।
महिम्ना दर्शनं कुर्वन् मूर्तीनां स्थिरचेतसा॥६६॥
एकपादोत्थितो भूत्वा मालाम् आवर्तयेत् ततः।
तपस ऊर्ध्वहस्तः सन् कुर्वाणो मूर्तिदर्शनम्॥६७॥

ત્યાર બાદ સ્થિર ચિત્તે તથા મહિમા સાથે મૂર્તિઓનાં દર્શન કરતાં કરતાં સ્વામિનારાયણ મંત્રનો જાપ કરતાં માળા ફેરવવી. ત્યાર બાદ એક પગે ઊભા રહી, હાથ ઊંચા રાખી મૂર્તિઓનાં દર્શન કરતાં તપની માળા ફેરવવી. (૬૬-૬૭)

---

૧ મંત્ર ઉપર લખ્યા પ્રમાણે જ બોલવો. મંત્રનો તાત્પર્યાર્થ આ પ્રમાણે છે : હે સહજાનંદ શ્રીહરિ!, હે પુરુષોત્તમ! કૃપા કરીને ઉઠો. હે અક્ષરબ્રહ્મ ગુણાતીત ગુરુ! કૃપા કરીને ઉઠો. મારી પૂજા સ્વીકારવા માટે મારા આત્મામાંથી પધારો. આપના દિવ્ય સાંનિધ્ય અને દર્શનથી મારું સૌભાગ્ય વધે છે.

ततः संचिन्तयन् कुर्याद् अक्षरपुरुषोत्तमम्।
व्यापकं सर्वकेन्द्रं च प्रतिमानां प्रदक्षिणाः॥६८॥

ત્યાર બાદ સર્વના કેન્દ્ર સમાન અને વ્યાપક એવા અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજને સંભારતાં પ્રતિમાઓની પ્રદક્ષિણા કરવી. (૬૮)

साष्टाङ्गा दण्डवत् कार्याः प्रणामाः पुरुषैस्ततः।
नारीभिस्तूपविश्यैव पञ्चाङ्गा दासभावतः॥६९॥

ત્યાર બાદ દાસભાવે પુરુષોએ સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ કરવા અને સ્ત્રીઓએ બેસીને પંચાંગ પ્રણામ કરવા. (૬૯)

प्रणामो दण्डवच्चैकः क्षमायाचनपूर्वकम्।
भक्तद्रोहनिवारार्थं कार्योऽधिको हि प्रत्यहम्॥७०॥

કોઈ ભક્તનો દ્રોહ થયો હોય તેના નિવારણને અર્થે ક્ષમાયાચનાપૂર્વક પ્રતિદિન એક દંડવત્ પ્રણામ અધિક કરવો. (૭૦)

दिव्यभावेन भक्त्या च तदनु प्रार्थयेज्जपन्।
स्वामिनारायणं मन्त्रं शुभसङ्कल्पपूर्तये॥७१॥

ત્યાર બાદ સ્વામિનારાયણ મંત્રનો જપ કરતાં શુભ સંકલ્પોની પૂર્તિ માટે દિવ્યભાવ અને ભક્તિએ સહિત પ્રાર્થના (ધૂન) કરવી. (૭૧)

भक्तितः पूजयित्वैवम् अक्षरपुरुषोत्तमम्।
पुनरागममन्त्रेण प्रस्थापयेन्निजात्मनि॥७२॥

આ રીતે ભક્તિભાવે પૂજા કરીને પુનરાગમન મંત્રથી અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજને પોતાના આત્માને વિષે પધરાવવા. (૭૨)

पुनरागमनमन्त्रश्चैवंविधः -

भक्त्यैव दिव्यभावेन पूजा ते समनुष्ठिता।
गच्छाऽथ त्वं मदात्मानम् अक्षरपुरुषोत्तम॥७३॥

પુનરાગમન મંત્ર આ પ્રમાણે છે –

ભક્ત્યૈવ દિવ્યભાવેન પૂજા તે સમનુષ્ઠિતા।
ગચ્છાથ ત્વં મદાત્માનમ્ અક્ષરપુરુષોત્તમ॥[1] (૭૩)

ततः सत्सङ्गदाढ्‍र्याय शास्त्रं पठ्यं च प्रत्यहम्।
आदेशाश्चोपदेशाश्च यत्र सन्ति हरेर्गुरोः॥७४॥

ત્યાર બાદ સત્સંગની દૃઢતા માટે જેમાં શ્રીહરિ તથા ગુરુના ઉપદેશો અને આદેશો સમાયા હોય તેવા શાસ્ત્રનું રોજ વાંચન કરવું. (૭૪)

तदनु प्रणमेद् भक्तान् आदरान्नम्रभावतः।
एवं पूजां समाप्यैव कुर्यात् स्वव्यावहारिकम्॥७५॥

ત્યાર બાદ આદર અને નમ્રભાવે ભક્તોને પ્રણામ કરવા. આ રીતે પૂજા કરીને પછી જ પોતાના વ્યવહારનું કાર્ય કરવું. (૭૫)

---

૧ મંત્ર ઉપર લખ્યા પ્રમાણે જ બોલવો. મંત્રનો તાત્પર્યાર્થ આ પ્રમાણે છે : હે અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજ! આપની પૂજા ભક્તિભાવથી અને દિવ્યભાવથી જ મેં સંપન્ન કરી છે. હવે આપ મારા આત્માને વિષે વિરાજિત થાઓ.

भोज्यं नैव न पेयं वा विना पूजां जलादिकम्।
प्रवासगमने चाऽपि पूजां नैव परित्यजेत्॥७६॥

પૂજા કર્યા વિના જમવું નહીં ને પાણી વગેરે પણ ન પીવું. પ્રવાસે ગયા હોઈએ તો પણ પૂજાનો ત્યાગ ન કરવો. (૭૬)

वार्धक्येन च रोगाद्यैरन्याऽऽपद्धेतुना तथा।
पूजार्थम् असमर्थश्चेत् तदाऽन्यैः कारयेत् स ताम्॥७७॥

વૃદ્ધાવસ્થા, રોગાદિ તથા અન્ય આપત્તિને લીધે પોતે પૂજા કરવા અસમર્થ હોય તેણે અન્ય પાસે તે પૂજા કરાવવી. (૭૭)

स्वीयपूजा स्वतन्त्रा तु सर्वै रक्ष्या गृहे पृथक्।
जन्मनो दिवसादेव पूजा ग्राह्या स्वसंततेः॥७८॥

ઘરમાં પ્રત્યેક સત્સંગીએ પોતાની સ્વતંત્ર પૂજા રાખવી. વળી પુત્ર કે પુત્રીનો જન્મ થાય તે દિવસથી જ સંતાન માટે પૂજા લઈ લેવી. (૭૮)

भक्तिप्रार्थनसत्सङ्गहेतुना प्रतिवासरम्।
सुन्दरं मन्दिरं स्थाप्यं सर्वैः सत्सङ्गिभिर्गृहे॥७९॥
प्रस्थाप्यौ विधिवत् तस्मिन्नक्षरपुरुषोत्तमौ।
गुरवश्च गुणातीता भक्त्या परम्परागताः॥८०॥

નિત્ય પ્રત્યે ભક્તિ, પ્રાર્થના તથા સત્સંગ માટે સર્વે સત્સંગીઓએ ઘરમાં સુંદર મંદિર સ્થાપવું. તેમાં ભક્તિભાવે વિધિવત્ અક્ષર-પુરુષોત્તમ તથા પરંપરામાં આવેલ ગુણાતીત ગુરુઓ પધરાવવા. (૭૯-૮૦)

प्रातः प्रतिदिनं सायं सर्वैः सत्सङ्गिभिर्जनैः।
आरार्तिक्यं विधातव्यं सस्तुति गृहमन्दिरे॥८१॥

સર્વે સત્સંગી જનોએ પ્રાતઃકાળે તથા સાંજે ઘરમંદિરમાં પ્રતિદિન આરતી કરવી ને સાથે સ્તુતિનું ગાન કરવું. (૮૧)

उच्चैः स्वरैर्जय स्वामि-नारायणेति भक्तितः।
सतालिवादनं गेयं स्थिरेण चेतसा तदा॥८२॥

આરતી સમયે ચિત્તને સ્થિર કરી ભક્તિએ સહિત, તાલી વગાડતાં અને ઉચ્ચ સ્વરે 'જય સ્વામિનારાયણ જય અક્ષરપુરુષોત્તમ...' એમ આરતીનું ગાન કરવું. (૮૨)

यैव रसवती पक्वा मन्दिरे तां निवेदयेत्।
उच्चार्य प्रार्थनं भक्त्या ततः प्रसादितं जमेत्॥८३॥

જે રસોઈ બનાવી હોય તે મંદિરમાં ધરાવવી અને પ્રસાદીભૂત થયેલ ભોજન ભક્તિભાવપૂર્વક પ્રાર્થના બોલીને પછી જમવું. (૮૩)

हरयेऽनर्प्य न ग्राह्यम् अन्नफलजलादिकम्।
शुद्धौ शङ्कितमन्नादि नाऽद्यान्नेशे निवेदयेत्॥८४॥

ભગવાનને અર્પણ કર્યા વગર અન્ન, ફળ કે જલાદિ ગ્રહણ ન કરવું. જેની શુદ્ધિને વિષે શંકા હોય તેવાં અન્નાદિ ભગવાનને ન ધરાવવાં અને ન જમવાં. (૮૪)

कीर्तनं वा जपं कुर्याद् स्मृत्यादि वा यथारुचि।
गृहमन्दिरमास्थाय भावतः स्थिरचेतसा॥८५॥

ઘરમંદિરમાં બેસીને ભાવે કરીને સ્થિર ચિત્તે કીર્તન, જપ કે સ્મૃતિ વગેરે પોતાની રુચિ અનુસાર કરવું. (૮૫)

संभूय प्रत्यहं कार्या गृहसभा गृहस्थितैः।
कर्तव्यं भजनं गोष्ठिः शास्त्रपाठादि तत्र च॥८६॥

ઘરના સભ્યોએ ભેગા થઈ રોજ ઘરસભા કરવી અને તેમાં ભજન, ગોષ્ઠિ તથા શાસ્ત્રોનું વાંચન ઇત્યાદિ કરવું. (૮૬)

शुद्धोपासनभक्तिं हि पोषयितुं च रक्षितुम्।
भक्तिं मन्दिरनिर्माणरूपां प्रावर्तयद्धरिः॥८७॥
तथैवाऽऽज्ञापयामास सेवार्थं हरिणा सह।
तस्य चोत्तमभक्तस्य तस्येवैवाऽक्षरस्य च॥८८॥

શ્રીહરિએ શુદ્ધ ઉપાસના-ભક્તિનાં પોષણ અને રક્ષણ માટે મંદિર નિર્માણરૂપ ભક્તિનું પ્રવર્તન કર્યું. અને ભગવાનની જેમ જ તેમના ઉત્તમ ભક્ત એવા અક્ષરબ્રહ્મની ભગવાનની સાથે સેવા કરવા માટે આજ્ઞા કરી. (૮૭-૮૮)

वर्तते उत्तमो भक्तो ब्रह्म भगवतोऽक्षरम्।
नित्यं मायापरं नित्यं हरिसेवारतं यतः॥८९॥

અક્ષરબ્રહ્મ ભગવાનના ઉત્તમ ભક્ત છે, કારણ કે તેઓ નિત્ય માયાપર છે અને નિત્ય ભગવાનની સેવામાં રમમાણ હોય છે. (૮૯)

मन्दिराणां हि निर्माणं तदाज्ञामनुसृत्य च।
दिव्यानां क्रियते भक्त्या सर्वकल्याणहेतुना॥९०॥
पुरुषोत्तममूर्त्या तद्-मध्यखण्डे यथाविधि।
सहितं स्थाप्यते मूर्तिरक्षरस्याऽपि ब्रह्मणः॥९१॥

તે આજ્ઞાને અનુસરીને સર્વનું કલ્યાણ થાય તે હેતુથી દિવ્ય મંદિરોનું નિર્માણ ભક્તિભાવથી કરવામાં આવે છે અને તેના મધ્યખંડમાં પુરુષોત્તમ ભગવાનની મૂર્તિની સાથે અક્ષરબ્રહ્મની મૂર્તિ પણ વિધિવત્ સ્થાપવામાં આવે છે. (૯૦-૯૧)

एवमेव गृहाद्येषु कृतेषु मन्दिरेष्वपि।
मध्ये प्रस्थाप्यते नित्यं साऽक्षरः पुरुषोत्तमः॥९२॥

એ જ રીતે ઘર આદિ સ્થળોને વિષે કરેલ મંદિરોમાં પણ મધ્યમાં હંમેશાં અક્ષરબ્રહ્મ સહિત પુરુષોત્તમ ભગવાનને પ્રસ્થાપિત કરવામાં આવે છે. (૯૨)

प्रातः सायं यथाकालं सर्वसत्सङ्गिभिर्जनैः।
निकटं मन्दिरं गम्यं भक्त्या दर्शाय प्रत्यहम्॥९३॥

સર્વે સત્સંગીઓએ સવારે, સાંજે અથવા પોતાના અનુકૂળ સમયે પ્રતિદિન ભક્તિએ કરીને સમીપે આવેલ મંદિરે દર્શને જવું. (૯૩)

यथा स्वधर्मरक्षा स्यात् तथैव वस्त्रधारणम्।
सत्सङ्गिनरनारीभिः करणीयं हि सर्वदा॥९४॥

સર્વે સત્સંગી નર-નારીઓએ સદાય જે રીતે પોતાના ધર્મની રક્ષા થાય તે જ રીતે વસ્ત્રો ધારવાં. (૯૪)

सत्सङ्गदृढतार्थं हि सभार्थमन्तिके स्थितम्।
गन्तव्यं प्रतिसप्ताहं मन्दिरं वाऽपि मण्डलम्॥९५॥

સત્સંગની દૃઢતા માટે દર અઠવાડિયે સમીપ આવેલ મંદિરમાં કે મંડળમાં સભા ભરવા જવું. (૯૫)

स्वामिनारायणः साक्षादक्षराधिपतिर्हरिः।
परमात्मा परब्रह्म भगवान् पुरुषोत्तमः॥९६॥

અક્ષરાધિપતિ સ્વામિનારાયણ ભગવાન સાક્ષાત્ પરમાત્મા પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ હરિ છે. (૯૬)

स एकः परमोपास्य इष्टदेवो हि नः सदा।
तस्यैव सर्वदा भक्तिः कर्तव्याऽनन्यभावतः॥९७॥

એ એક જ આપણા સદા પરમ ઉપાસ્ય ઇષ્ટદેવ છે. તેમની જ અનન્ય ભાવે સદા ભક્તિ કરવી. (૯૭)

साक्षाद् ब्रह्माऽक्षरं स्वामी गुणातीतः सनातनम्।
तस्य परम्पराऽद्याऽपि ब्रह्माऽक्षरस्य राजते॥९८॥

ગુણાતીતાનંદ સ્વામી સાક્ષાત્ સનાતન અક્ષરબ્રહ્મ છે. એ અક્ષરબ્રહ્મની પરંપરા આજે પણ વિરાજમાન છે. (૯૮)

गुणातीतसमारब्ध-परम्पराप्रतिष्ठितः।
प्रकटाऽक्षरब्रह्मैकः संप्रदायेऽस्ति नो गुरुः॥९९॥

સંપ્રદાયમાં ગુણાતીતાનંદ સ્વામીથી આરંભાયેલ ગુરુપરંપરામાં આવેલ પ્રગટ અક્ષરબ્રહ્મ એ એક જ આપણા ગુરુ છે. (૯૯)

एक एवेष्टदेवो नः एक एव गुरुस्तथा।
एकश्चैवाऽपि सिद्धान्त एवं न एकता सदा॥१००॥

આપણા ઈષ્ટદેવ એક જ છે, ગુરુ એક જ છે અને સિદ્ધાંત પણ એક જ છે એમ આપણી સદા એકતા છે. (૧૦૦)

सिद्धान्तं सुविजानीयाद् अक्षरपुरुषोत्तमम्।
ब्रह्मविद्यात्मकं दिव्यं वैदिकं च सनातनम्॥१०१॥

બ્રહ્મવિદ્યારૂપ, વૈદિક અને સનાતન એવા દિવ્ય અક્ષરપુરુષોત્તમ સિદ્ધાંતને જાણવો. (૧૦૧)

जीवस्तथेश्वरश्चैव माया ब्रह्माऽक्षरं तथा।
परब्रह्मेति तत्त्वानि भिन्नानि पञ्च सर्वदा॥१०२॥
नित्यान्यथ च सत्यानि विज्ञेयानि मुमुक्षुभिः।
स्वामिनारायणेनैवं सिद्धान्तितं स्वयं स्फुटम्॥१०३॥

જીવ, ઈશ્વર, માયા, અક્ષરબ્રહ્મ તથા પરબ્રહ્મ એ પાંચ તત્ત્વો સદાય ભિન્ન છે, નિત્ય છે, સત્ય છે એમ મુમુક્ષુઓએ જાણવું - એમ સ્વયં સ્વામિનારાયણ ભગવાને સ્પષ્ટ સિદ્ધાંત કર્યો છે. (૧૦૨-૧૦૩)

तेषु मायापरौ नित्यम् अक्षरपुरुषोत्तमौ।
जीवानामीश्वराणां च मुक्तिस्तद्योगतो भवेत्॥१०४॥

તેમાં અક્ષર અને પુરુષોત્તમ એ બે સદાય માયાથી પર છે અને જીવો તથા ઈશ્વરોની મુક્તિ તેમના યોગથી થાય છે. (૧૦૪)

परमात्मा परब्रह्म परं ब्रह्माऽक्षरात् सदा।
ब्रह्माऽपि सेवते तं च दासभावेन सर्वदा॥१०५॥

પરમાત્મા પરબ્રહ્મ સદા અક્ષરબ્રહ્મથી પર છે અને અક્ષરબ્રહ્મ પણ તે પરમાત્માની નિત્ય દાસભાવે સેવા કરે છે. (૧૦૫)

सर्वकर्ता च साकारः सर्वोपरि सदा हरिः।
मुमुक्षूणां विमोक्षाय प्रकटो वर्तते सदा॥१०६॥

ભગવાન સદાય સર્વકર્તા, સાકાર, સર્વોપરી છે અને મુમુક્ષુઓની મુક્તિ માટે હંમેશાં પ્રગટ રહે છે. (૧૦૬)

ब्रह्माऽक्षरगुरुद्वारा भगवान् प्रकटः सदा।
सहितः सकलैश्वर्यैः परमाऽऽनन्दमर्पयन्॥१०७॥

અક્ષરબ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુ દ્વારા ભગવાન પોતાનાં સકળ ઐશ્વર્યો સહિત, પરમાનંદ અર્પતાં થકાં સદાય પ્રગટ રહે છે. (૧૦૭)

प्रीतिः कार्याऽऽत्मबुद्धिश्च ब्रह्माऽक्षरे गुरौ दृढा।
प्रत्यक्षभगवद्भावात् सेव्यो ध्येयः स भक्तितः॥१०८॥

અક્ષરબ્રહ્મ ગુરુને વિષે દૃઢ પ્રીતિ અને આત્મબુદ્ધિ કરવી. તેમને વિષે પ્રત્યક્ષ ભગવાનનો ભાવ લાવીને ભક્તિએ કરીને તેમની સેવા તથા ધ્યાન કરવાં. (૧૦૮)

स्वामिनारायणो मन्त्रः दिव्यश्चाऽलौकिकः शुभः।
जप्योऽयं सकलैर्भक्तैर्दत्तोऽयं हरिणा स्वयम्॥१०९॥

अक्षरं ब्रह्म विज्ञेयं मन्त्रे स्वामीति शब्दतः।
नारायणेति शब्देन तत्परः पुरुषोत्तमः॥११०॥

સ્વામિનારાયણ મંત્ર દિવ્ય, અલૌકિક અને શુભ મંત્ર છે. સ્વયં શ્રીહરિએ આ મંત્ર આપ્યો છે. સર્વ ભક્તોએ તેનો જપ કરવો. આ મંત્રમાં 'સ્વામિ' શબ્દથી અક્ષરબ્રહ્મને સમજવા અને 'નારાયણ' શબ્દથી તે અક્ષરબ્રહ્મથી પર એવા પુરુષોત્તમને સમજવા. (૧૦૯-૧૧૦)

स्वामिनारायणेनेह सिद्धान्तोऽयं प्रबोधितः।
गुरुभिश्च गुणातीतैर्दिगन्तेऽयं प्रवर्तितः॥१११॥
यज्ञपुरुषदासेन स्थापितो मूर्तिमत्तया।
गुरुचरित्रग्रन्थेषु पुनरयं दृढायितः॥११२॥
प्रमुखगुरुणा योऽयं स्वीयाऽक्षरैः स्थिरीकृतः।
साक्षाद् गुरोः प्रसङ्गेन लभ्यतेऽयं हि जीवने॥११३॥
अयमेव स सिद्धान्तो मुक्तिप्रदः सनातनः।
उच्यते दर्शनं दिव्यम् अक्षरपुरुषोत्तमम्॥११४॥

આ સિદ્ધાંત ભગવાન સ્વામિનારાયણે આ લોકમાં પ્રબોધ્યો. ગુણાતીત ગુરુઓએ તેનું દિગંતમાં પ્રવર્તન કર્યું. શાસ્ત્રીજી મહારાજે તેને મૂર્તિમાન કર્યો. ગુરુઓના જીવનચરિત્ર-ગ્રંથોમાં તેની પુનઃ દૃઢતા કરાવવામાં આવી. આ સિદ્ધાંતને ગુરુહરિ પ્રમુખસ્વામી મહારાજે પોતાના હસ્તાક્ષરથી લખી સ્થિર કર્યો. સાક્ષાત્ ગુરુહરિના પ્રસંગથી આ સિદ્ધાંત જીવનમાં પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. તે આ સત્ય સનાતન મુક્તિપ્રદ સિદ્ધાંતને જ દિવ્ય 'અક્ષરપુરુષોત્તમ દર્શન' કહેવામાં આવે છે. (૧૧૧-૧૧૪)

सिद्धान्तं परमं दिव्यम् एतादृशं विचिन्तयन्।
सत्सङ्गं निष्ठया कुर्याद् आनन्दोत्साहपूर्वकम्॥११५॥

આવા પરમ દિવ્ય સિદ્ધાંતનું ચિંતવન કરતાં કરતાં નિષ્ઠાથી અને આનંદ-ઉત્સાહપૂર્વક સત્સંગ કરવો. (૧૧૫)

निजाऽऽत्मानं ब्रह्मरूपं देहत्रयविलक्षणम्।
विभाव्योपासनं कार्यं सदैव परब्रह्मणः॥११६॥

ત્રણ દેહથી વિલક્ષણ એવા પોતાના આત્માને વિષે બ્રહ્મરૂપની વિભાવના કરી સદૈવ પરબ્રહ્મની ઉપાસના કરવી. (૧૧૬)

अक्षराधिपतेर्भक्तिं सधर्मामाचरेत् सदा।
धर्मेण रहितां नैव भक्तिं कुर्यात् कदाचन॥११७॥

અક્ષરાધિપતિ પરમાત્માની ભક્તિ સદા ધર્મે સહિત કરવી. ક્યારેય ધર્મે રહિત ભક્તિ ન કરવી. (૧૧૭)

भक्तिं वा ज्ञानमालम्ब्य नैवाऽधर्मं चरेज्जनः।
अपि पर्वविशेषं वाऽऽलम्ब्य नाऽधर्ममाचरेत्॥११८॥

ભક્તિનું કે જ્ઞાનનું આલંબન લઈને કે કોઈ પર્વનું આલંબન લઈને પણ મનુષ્યએ અધર્મનું આચરણ ન કરવું. (૧૧૮)

भङ्गासुरादिपानं वा द्यूतादिक्रीडनं तथा।
गालिदानादिकं नैव पर्वस्वपि समाचरेत्॥११९॥

પર્વને વિષે પણ ભાંગ, દારૂ વગેરેનું પાન કરવું, જુગાર વગેરે રમવું, ગાળો બોલવી ઈત્યાદિ ન કરવું. (૧૧૯)

परस्माद् ब्रह्मणोऽन्यस्मिन्नक्षराद् ब्रह्मणस्तथा।
प्रीत्यभावो हि वैराग्यम् अङ्गं भक्तेः सहायकम्॥१२०॥

પરબ્રહ્મ તથા અક્ષરબ્રહ્મ સિવાય અન્યત્ર પ્રીતિ ન હોવી તે વૈરાગ્ય છે. તે ભક્તિનું સહાયક અંગ છે. (૧૨૦)

निन्दालज्जाभयाऽऽपद्भ्यः सत्सङ्गं न परित्यजेत्।
स्वामिनारायणं देवं तद्भक्तिं कर्हिचिद् गुरुम्॥१२१॥

નિંદા, લજ્જા, ભય કે મુશ્કેલીઓને લીધે ક્યારેય સત્સંગ, સ્વામિનારાયણ ભગવાન, તેમની ભક્તિ અને ગુરુનો ત્યાગ ન કરવો. (૧૨૧)

सेवा हरेश्च भक्तानां कर्तव्या शुद्धभावतः।
महद्भाग्यं ममास्तीति मत्वा स्वमोक्षहेतुना॥१२२॥

ભગવાન અને ભક્તોની સેવા શુદ્ધભાવે, મારાં મોટાં ભાગ્ય છે એમ માનીને પોતાના મોક્ષ માટે કરવી. (૧૨૨)

नेयो न व्यर्थतां कालः सत्सङ्गं भजनं विना।
आलस्यं च प्रमादादि परित्याज्यं हि सर्वदा॥१२३॥

સત્સંગ અને ભજન વિના વ્યર્થ કાળ નિર્ગમવો નહીં. આળસ તથા પ્રમાદ વગેરેનો હંમેશાં પરિત્યાગ કરવો. (૧૨૩)

कुर्याद्धि भजनं कुर्वन् क्रिया आज्ञाऽनुसारतः।
क्रियाबन्धः क्रियाभारः क्रियामानस्ततो नहि॥१२४॥

ભજન કરતાં કરતાં ક્રિયા કરવી. આજ્ઞા અનુસારે કરવી. આમ કરવાથી ક્રિયાનું બંધન ન થાય, ક્રિયાનો ભાર ન લાગે અને ક્રિયાનું માન ન આવે. (૧૨૪)

सेवया कथया स्मृत्या ध्यानेन पठनादिभिः।
सुफलं समयं कुर्याद् भगवत्कीर्तनादिभिः॥१२५॥

સેવા, કથા, સ્મરણ, ધ્યાન, પઠનાદિ તથા ભગવત્કીર્તન વગેરેથી સમયને સુફળ કરવો. (૧૨૫)

स्वदुर्गुणान् अपाकर्तुं संप्राप्तुं सद्गुणांस्तथा।
सत्सङ्गाऽऽश्रयणं कार्यं स्वस्य परममुक्तये॥१२६॥

સત્સંગનો આશરો પોતાના દુર્ગુણોને ટાળવા, સદ્‌ગુણોને પ્રાપ્ત કરવા અને પોતાના પરમ કલ્યાણ માટે કરવો. (૧૨૬)

प्रसन्नतां समावाप्तुं स्वामिनारायणप्रभोः।
गुणातीतगुरूणां च सत्सङ्गमाश्रयेत् सदा॥१२७॥

સ્વામિનારાયણ ભગવાન તથા ગુણાતીત ગુરુઓની પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત કરવા સદા સત્સંગનો આશરો કરવો. (૧૨૭)

अहो इहैव नः प्राप्तावक्षरपुरुषोत्तमौ।
तत्प्राप्तिगौरवान्नित्यं सत्सङ्गानन्दमाप्नुयात्॥१२८॥

અહો! આપણને અક્ષર અને પુરુષોત્તમ બંને અહીં જ મળ્યા છે. તેમની પ્રાપ્તિના કેફથી સત્સંગના આનંદને સદાય માણવો. (૧૨૮)

सेवाभक्तिकथाध्यानतपोयात्रादि साधनम्।
मानतो दम्भतो नैव कार्यं नैवेर्ष्यया तथा॥१२९॥
स्पर्धया द्वेषतो नैव न लौकिकफलेच्छया।
श्रद्धया शुद्धभावेन कार्यं प्रसन्नताधिया॥१३०॥

સેવા, ભક્તિ, કથા, ધ્યાન, તપ તથા યાત્રા ઈત્યાદિ સાધન કરીએ તે માને કરીને, દંભે કરીને, ઈર્ષ્યાએ કરીને, સ્પર્ધાએ કરીને, દ્વેષે કરીને કે પછી લૌકિક ફળની ઈચ્છાથી ન જ કરવું. પરંતુ શ્રદ્ધાએ સહિત, શુદ્ધભાવથી અને ભગવાનને રાજી કરવાની ભાવનાથી કરવું. (૧૨૯-૧૩૦)

दृश्यो न मानुषो भावो भगवति तथा गुरौ।
मायापरौ यतो दिव्यावक्षरपुरुषोत्तमौ॥१३१॥

ભગવાન તથા ગુરુને વિષે મનુષ્યભાવ ન જોવો. કારણ કે અક્ષર અને પુરુષોત્તમ બંને માયાથી પર છે, દિવ્ય છે. (૧૩૧)

विश्वासो सुदृढीकार्यो भगवति तथा गुरौ।
निर्बलत्वं परित्याज्यं धार्यं धैर्यं हरेर्बलम्॥१३२॥

ભગવાન તથા ગુરુને વિષે વિશ્વાસ દૃઢ કરવો, નિર્બળતાનો ત્યાગ કરવો, ધીરજ રાખવી તથા ભગવાનનું બળ રાખવું. (૧૩૨)

कार्यं लीलाचरित्राणां स्वामिनारायणप्रभोः।
श्रवणं कथनं पाठो मननं निदिध्यासनम्॥१३३॥

સ્વામિનારાયણ ભગવાનનાં લીલાચરિત્રોનું શ્રવણ, કથન, વાંચન, મનન તથા નિદિધ્યાસન કરવું. (૧૩૩)

प्रसङ्गः परया प्रीत्या ब्रह्माऽक्षरगुरोः सदा।
कर्तव्यो दिव्यभावेन प्रत्यक्षस्य मुमुक्षुभिः ॥१३४॥

મુમુક્ષુઓએ પ્રત્યક્ષ અક્ષરબ્રહ્મ ગુરુનો પ્રસંગ સદા પરમ પ્રીતિ અને દિવ્યભાવથી કરવો. (૧૩૪)

ब्रह्माऽक्षरे गुरौ प्रीतिर्दृढैवाऽस्ति हि साधनम्।
ब्रह्मस्थितेः परिप्राप्तेः साक्षात्कारस्य च प्रभोः ॥१३५॥

અક્ષરબ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુને વિષે દૃઢ પ્રીતિ એ જ બ્રાહ્મી સ્થિતિ તથા ભગવાનના સાક્ષાત્કારને પામવાનું સાધન છે. (૧૩૫)

ब्रह्मगुणसमावाप्त्यै परब्रह्माऽनुभूतये।
ब्रह्मगुरोः प्रसङ्गानां कर्तव्यं मननं सदा॥१३६॥

અક્ષરબ્રહ્મ ગુરુના ગુણો આત્મસાત્ કરવા માટે તથા પરબ્રહ્મની અનુભૂતિ માટે અક્ષરબ્રહ્મ ગુરુના પ્રસંગોનું સદાય મનન કરવું. (૧૩૬)

मनसा कर्मणा वाचा सेव्यो गुरुहरिः सदा।
कर्तव्या तत्र प्रत्यक्षनारायणस्वरूपधीः ॥१३७॥

મન-કર્મ-વચને ગુરુહરિનું સદા સેવન કરવું અને તેમને વિષે પ્રત્યક્ષ નારાયણસ્વરૂપની ભાવના કરવી. (૧૩૭)

शृणुयान्न वदेन्नाऽपि वार्तां हीनां बलेन च।
बलपूर्णां सदा कुर्याद् वार्तां सत्सङ्गमास्थितः ॥१३८॥

સત્સંગીએ ક્યારેય બળરહિત વાત સાંભળવી નહીં અને કરવી પણ નહીં. હંમેશાં બળ ભરેલી વાતો કરવી. (૧૩૮)

वार्ता कार्या महिम्नो हि ब्रह्मपरमब्रह्मणोः।
तत्सम्बन्धवतां चाऽपि सस्नेहमादरात् सदा॥१३९॥

પ્રેમે કરીને તથા આદર થકી બ્રહ્મ અને પરબ્રહ્મના મહિમાની તથા તેમના સંબંધવાળાના મહિમાની વાતો નિરંતર કરવી. (૧૩૯)

सत्सङ्गिषु सुहृद्भावो दिव्यभावस्तथैव च।
अक्षरब्रह्मभावश्च विधातव्यो मुमुक्षुणा॥१४०॥

મુમુક્ષુએ સત્સંગીઓને વિષે સુહૃદ્‌ભાવ, દિવ્યભાવ તથા બ્રહ્મભાવ રાખવા. (૧૪૦)

परमात्मपरब्रह्म-स्वामिनारायणप्रभोः।
ब्रह्माऽक्षरस्वरूपस्य गुणातीतगुरोस्तथा॥१४१॥
तदर्पितस्य दिव्यस्य सिद्धान्तस्य च सर्वदा।
भक्तानां तच्छ्रितानां च पक्षो ग्राह्यो विवेकतः॥१४२॥

પરમાત્મા પરબ્રહ્મ સ્વામિનારાયણ ભગવાન, અક્ષરબ્રહ્મસ્વરૂપ ગુણાતીત ગુરુ, તેમણે આપેલ દિવ્ય સિદ્ધાંત તથા તેમના આશ્રિત ભક્તોનો વિવેકે કરીને સદાય પક્ષ રાખવો. (૧૪૧-૧૪૨)

आज्ञां भगवतो नित्यं ब्रह्मगुरोश्च पालयेत्।
ज्ञात्वा तदनुवृत्तिं च तामेवाऽनुसरेद् दृढम्॥१४३॥
तदाज्ञां पालयेत् सद्य आलस्यादि विहाय च।
सानन्दोत्साहमाहात्म्यं तत्प्रसादधिया सदा॥१४४॥

ભગવાન અને બ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુની આજ્ઞાનું સદાય પાલન કરવું. તેમની અનુવૃત્તિ જાણીને તેને દૃઢપણે અનુસરવું. તેમની આજ્ઞા આળસ વગેરે મૂકીને પાળવી, તરત પાળવી; સદા આનંદ, ઉત્સાહ અને મહિમા સાથે તેમને રાજી કરવાના ભાવથી પાળવી. (૧૪૩-૧૪૪)

अन्तर्दृष्टिश्च कर्तव्या प्रत्यहं स्थिरचेतसा।
किं कर्तुमागतोऽस्मीह किं कुर्वेऽहमिहेति च॥१४५॥

પ્રતિદિન સ્થિર ચિત્તે અંતર્દૃષ્ટિ કરવી કે હું આ લોકમાં શું કરવા આવ્યો છું? અને શું કરી રહ્યો છું? (૧૪૫)

संप्राप्याऽक्षररूपत्वं भजेयं पुरुषोत्तमम्।
प्रत्यहं चिन्तयेदेवं स्वीयलक्ष्यमतन्द्रितः॥१४६॥

'અક્ષરરૂપ થઈને હું પુરુષોત્તમની ભક્તિ કરું' એમ પોતાના લક્ષ્યનું ચિંતન આળસ રાખ્યા વગર રોજ કરવું. (૧૪૬)

कर्ताऽयं सर्वहर्ताऽयं सर्वोपरि नियामकः।
प्रत्यक्षमिह लब्धो मे स्वामिनारायणो हरिः॥१४७॥
अत एवाऽस्मि धन्योऽहं परमभाग्यवानहम्।
कृतार्थश्चैव निःशङ्को निश्चिन्तोऽस्मि सदा सुखी॥१४८॥

આ સ્વામિનારાયણ ભગવાન સર્વકર્તાહર્તા છે, સર્વોપરી છે, નિયામક છે. તેઓ મને અહીં પ્રત્યક્ષ મળ્યા છે. આથી જ હું ધન્ય છું, પરમ ભાગ્યશાળી છું, કૃતાર્થ છું, નિઃશંક છું, નિશ્ચિંત છું અને સદા સુખી છું. (૧૪૭-૧૪૮)

एवं प्राप्तेर्महिम्नश्च प्रत्यहं परिचिन्तनम्।
प्रभोः प्रसन्नतायाश्च कार्यं स्थिरेण चेतसा॥१४९॥

આ રીતે પરમાત્માની દિવ્ય પ્રાપ્તિનું, મહિમાનું તથા તેમની પ્રસન્નતાનું ચિંતન દરરોજ સ્થિર ચિત્તે કરવું. (૧૪૯)

देहत्रय-त्र्यवस्थातो ज्ञात्वा भेदं गुणत्रयात्।
स्वात्मनो ब्रह्मणैकत्वं प्रतिदिनं विभावयेत्॥१५०॥

પોતાના આત્માને ત્રણ દેહ, ત્રણ અવસ્થા તથા ત્રણ ગુણથી જુદો સમજી તેની અક્ષરબ્રહ્મ સાથે એકતાની વિભાવના પ્રતિદિન કરવી. (૧૫૦)

प्रत्यहमनुसन्धेया जगतो नाशशीलता।
स्वात्मनो नित्यता चिन्त्या सच्चिदानन्दरूपता॥१५१॥

દરરોજ જગતના નાશવંતપણાનું અનુસંધાન કરવું અને પોતાના આત્માની નિત્યતા તથા સચ્ચિદાનંદપણાનું ચિંતવન કરવું. (૧૫૧)

भूतं यच्च भवद्यच्च यदेवाऽग्रे भविष्यति।
सर्वं तन्मे हितायैव स्वामिनारायणेच्छया॥१५२॥

જે થઈ ગયું છે, થઈ રહ્યું છે અને જે કાંઈ આગળ થશે તે બધું જ સ્વામિનારાયણ ભગવાનની ઇચ્છાથી મારા હિત માટે જ થયું છે એમ માનવું. (૧૫૨)

प्रार्थनं प्रत्यहं कुर्याद् विश्वासभक्तिभावतः।
गुरोर्ब्रह्मस्वरूपस्य स्वामिनारायणप्रभोः॥१५३॥

સ્વામિનારાયણ ભગવાન તથા બ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુને પ્રતિદિન વિશ્વાસ અને ભક્તિભાવથી પ્રાર્થના કરવી. (૧૫૩)

मानेर्ष्याकामक्रोधादि-दोषाऽऽवेगो भवेत् तदा।
अक्षरमहमित्यादि शान्तमना विचिन्तयेत्॥१५४॥

માન, ઈર્ષ્યા, કામ, ક્રોધ ઇત્યાદિ દોષોનો આવેગ આવે ત્યારે 'હું અક્ષર છું, પુરુષોત્તમનો દાસ છું' એમ શાંત મને ચિંતવન કરવું. (૧૫૪)

मया सह सदैवाऽस्ति सर्वदोषनिवारकः।
स्वामिनारायणः साक्षाद् एवं बलं च धारयेत्॥१५५॥

અને સર્વ દોષોનું નિવારણ કરનારા સાક્ષાત્ સ્વામિનારાયણ મારી સાથે છે એમ બળ રાખવું. (૧૫૫)

स्वधर्मं पालयेन्नित्यं परधर्मं परित्यजेत्।
स्वधर्मो भगवद्गुर्वोराज्ञायाः परिपालनम्॥१५६॥
तदाज्ञां यद् परित्यज्य क्रियते स्वमनोधृतम्।
परधर्मः स विज्ञेयो विवेकिभिर्मुमुक्षुभिः॥१५७॥

સ્વધર્મનું સદા પાલન કરવું. પરધર્મનો ત્યાગ કરવો. ભગવાન અને ગુરુની આજ્ઞાનું પાલન કરવું તે સ્વધર્મ છે. તેમની આજ્ઞાનો ત્યાગ કરી પોતાના મનનું ધાર્યું કરવામાં આવે તેને વિવેકી મુમુક્ષુએ પરધર્મ જાણવો. (૧૫૬-૧૫૭)

सत्सङ्गनियमाद् यद्धि विरुद्धं धर्मलोपकम्।
फलदमपि नाऽऽचर्यं भवेद् यद् भक्तिबाधकम्॥१५८॥

જે કર્મ ફળ આપે તેવું હોય તેમ છતાં ભક્તિમાં બાધ કરતું હોય, સત્સંગના નિયમથી વિરુદ્ધ હોય તથા જે આચરવાથી ધર્મનો લોપ થતો હોય તેવા કર્મનું આચરણ ન કરવું. (૧૫૮)

आदरेण प्रणामैश्च मधुरवचनादिभिः।
यथोचितं हि सम्मान्या वृद्धा ज्ञानवयोगुणैः॥१५९॥

વયે કરીને, જ્ઞાને કરીને કે ગુણે કરીને જે મોટા હોય તેમનું આદર થકી પ્રણામ તથા મધુરવચનાદિકે કરીને યથોચિત સન્માન કરવું. (૧૫૯)

सदैवाऽऽदरणीया हि विद्वद्वरिष्ठशिक्षकाः।
यथाशक्ति च सत्कार्याः साधुवादादिकर्मणा॥१६०॥

વિદ્વાનો, વડીલો તથા અધ્યાપકોને સદા આદર આપવો. સારાં વચન આદિ ક્રિયાઓ દ્વારા પોતાની શક્તિ પ્રમાણે તેમનો સત્કાર કરવો. (૧૬૦)

जनसंबोधनं कुर्याद् यथाकार्यगुणादिकम्।
संवर्धयेत् तदुत्साहं यथाशक्ति सुकर्मसु॥१६१॥

પ્રત્યેક વ્યક્તિના ગુણ તથા કાર્ય આદિને અનુસારે તેનું સંબોધન કરવું. યથાશક્તિ તેને સારાં કાર્યોમાં પ્રોત્સાહન આપવું. (૧૬૧)

सत्यां वदेद् हितां चैव वदेद् वाणीं प्रियां तथा।
मिथ्याऽऽरोप्योऽपवादो न कस्मिंश्चित् कर्हिचिज्जने॥१६२॥

સત્ય, હિત અને પ્રિય વાણી બોલવી. કોઈ મનુષ્યની ઉપર ક્યારેય મિથ્યા અપવાદનું આરોપણ ન કરવું. (૧૬૨)

न वदेत् कुत्सितां वाचम् अपशब्दकलङ्किताम्।
श्रोतृदुःखकरीं निन्द्यां कठोरां द्वेषगर्भिणीम्॥१६३॥

અપશબ્દોથી યુક્ત, સાંભળનારને દુ:ખ કરે તેવી, નિંદ્ય, કઠોર અને દ્વેષ ભરેલી કુત્સિત વાણી ન બોલવી. (૧૬૩)

असत्यं न वदेत् क्वापि वदेत् सत्यं हिताऽऽवहम्।
सत्यमपि वदेन्नैव यत् स्यादन्याऽहिताऽऽवहम्॥१६४॥

અસત્ય ક્યારેય ન બોલવું. હિત કરે તેવું સત્ય બોલવું. અન્યનું અહિત કરે તેવું સત્ય પણ ન બોલવું. (૧૬૪)

अन्याऽवगुणदोषादिवार्तां कदाऽपि नोच्चरेत्।
तथाकृते त्वशान्तिः स्याद् अप्रीतिश्च हरेर्गुरोः॥१६५॥

ક્યારેય કોઈના અવગુણ કે દોષની વાત ન કરવી. એમ કરવાથી અશાંતિ થાય અને ભગવાન તથા ગુરુનો કુરાજીપો થાય. (૧૬૫)

अत्यन्ताऽऽवश्यके नूनं परिशुद्धेन भावतः।
सत्यप्रोक्तौ न दोषः स्याद् अधिकारवतां पुरः॥१६६॥

અત્યંત આવશ્યક હોય તો પરિશુદ્ધ ભાવનાથી અધિકૃત વ્યક્તિને સત્ય કહેવામાં દોષ નથી. (૧૬૬)

आचारो वा विचारो वा तादृक् कार्यो न कर्हिचित्।
अन्येषाम् अहितं दुःखं येन स्यात् क्लेशवर्धनम्॥१६७॥

જેણે કરીને અન્યનું અહિત થાય, તેને દુઃખ થાય કે ક્લેશ વધે તેવા આચાર કે વિચાર ક્યારેય ન કરવા. (૧૬૭)

सुहृद्भावेन भक्तानां शुभगुणगणान् स्मरेत्।
न ग्राह्योऽवगुणस्तेषां द्रोहः कार्यो न सर्वथा॥१६८॥

સુહૃદયભાવ રાખી ભક્તોના શુભ ગુણોને સંભારવા. તેમનો અવગુણ ન લેવો અને કોઈ રીતે દ્રોહ ન કરવો. (૧૬૮)

सुखे नोच्छृङ्खलो भूयाद् दुःखे नोद्वेगमाप्नुयात्।
स्वामिनारायणेच्छातः सर्वं प्रवर्तते यतः॥१६९॥

સુખમાં છકી ન જવું અને દુઃખમાં ઉદ્વેગ ન પામવો. કારણ કે બધું સ્વામિનારાયણ ભગવાનની ઇચ્છાથી પ્રવર્તે છે. (૧૬૯)

विवादः कलहो वाऽपि नैव कार्यः कदाचन।
वर्तितव्यं विवेकेन रक्ष्या शान्तिश्च सर्वदा॥१७०॥

ક્યારેય પણ કોઈની સાથે વિવાદ કે કલહ ન જ કરવો. હંમેશાં વિવેકથી વર્તવું અને શાંતિ રાખવી. (૧૭૦)

वचने वर्तने क्वापि विचारे लेखने तथा।
कठोरतां भजेन्नैव जनः कोऽपि कदाचन॥१७१॥

કોઈ પણ મનુષ્યે પોતાનાં વચન, વર્તન, વિચાર તથા લખાણમાં કઠોરતા ક્યારેય ન રાખવી. (૧૭૧)

सेवां मातुः पितुः कुर्याद् गृही सत्सङ्गमाश्रितः।
प्रतिदिनं नमस्कारं तत्पादेषु निवेदयेत्॥१७२॥

ગૃહસ્થ સત્સંગીએ માતા-પિતાની સેવા કરવી. પ્રતિદિન તેમનાં ચરણોમાં નમસ્કાર કરવા. (૧૭૨)

श्वशुरः पितृवत् सेव्यो वध्वा श्वश्रूश्च मातृवत्।
स्वपुत्रीवत् स्नुषा पाल्या श्वश्र्वाऽपि श्वशुरेण च॥१७३॥

વહુએ સસરાની સેવા પિતાતુલ્ય ગણી અને સાસુની સેવા માતાતુલ્ય ગણી કરવી. સાસુ-સસરાએ પણ પુત્રવધૂનું પોતાની પુત્રીની જેમ પાલન કરવું. (૧૭૩)

संपाल्याः पुत्रपुत्र्यश्च सत्सङ्गशिक्षणादिना।
अन्ये सम्बन्धिनः सेव्या यथाशक्ति च भावतः॥१७४॥

ગૃહસ્થોએ દીકરા-દીકરીઓનું સત્સંગ, શિક્ષણ વગેરેથી સારી રીતે પોષણ કરવું. અન્ય સંબંધીઓની પોતાની શક્તિ પ્રમાણે ભાવથી સેવા કરવી. (૧૭૪)

गृहे हि मधुरां वाणीं वदेद् वाचं त्यजेत् कटुम्।
कमपि पीडितं नैव प्रकुर्याद् मलिनाऽऽशयात्॥१७५॥

ઘરમાં મધુર વાણી બોલવી. કડવી વાણીનો ત્યાગ કરવો અને મલિન આશયથી કોઈને પીડા ન પહોંચાડવી. (૧૭૫)

मिलित्वा भोजनं कार्यं गृहस्थैः स्वगृहे मुदा।
अतिथिर्हि यथाशक्ति संभाव्य आगतो गृहम्॥१७६॥

ગૃહસ્થોએ પોતાના ઘરમાં ભેગા મળી આનંદે ભોજન કરવું અને ઘરે પધારેલા અતિથિની પોતાની શક્તિ પ્રમાણે સંભાવના કરવી. (૧૭૬)

मरणादिप्रसङ्गेषु कथाभजनकीर्तनम्।
कार्यं विशेषतः स्मार्यो ह्यक्षरपुरुषोत्तमः॥१७७॥

મરણ આદિ પ્રસંગોમાં વિશેષ ભજન-કીર્તન કરવું, કથા કરવી, અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજનું સ્મરણ કરવું. (૧૭૭)

पुत्रीपुत्रात्मिका स्वस्य संस्कार्या संततिः सदा।
सत्सङ्गदिव्यसिद्धान्तैः सदाचारैश्च सद्गुणैः॥१७८॥

દીકરી કે દીકરા એવાં પોતાનાં સંતાનોને સત્સંગના દિવ્ય સિદ્ધાંતો, સારાં આચરણો અને સદ્‌ગુણો વડે સદા સંસ્કાર આપવા. (૧૭૮)

सत्सङ्गशास्त्रपाठाद्यैर्गर्भस्थामेव संततिम्।
संस्कुर्यात् पूरयेन् निष्ठाम् अक्षरपुरुषोत्तमे॥१७९॥

સંતાન જ્યારે ગર્ભમાં હોય ત્યારથી જ તેને સત્સંગ સંબંધી શાસ્ત્રોનું વાંચન વગેરે કરીને સંસ્કાર આપવા અને અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજને વિષે નિષ્ઠા પૂરવી. (૧૭૯)

कुदृष्ट्या पुरुषैर्नैव स्त्रियो दृश्याः कदाचन।
एवमेव कुदृष्ट्या च स्त्रीभिर्दृश्या न पूरुषाः॥१८०॥

પુરુષો ક્યારેય કુદૃષ્ટિએ કરીને સ્ત્રીઓને ન જુએ. તે જ રીતે સ્ત્રીઓ પણ કુદૃષ્ટિએ કરીને પુરુષોને ન જુએ. (૧૮૦)

स्वीयपत्नीतराभिस्तु रहसि वसनं सह।
आपत्कालं विना क्वापि न कुर्युर्गृहिणो नराः॥१८१॥

ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહ્યા એવા પુરુષોએ પોતાની પત્ની સિવાય અન્ય સ્ત્રીઓ સાથે આપત્કાળ વિના ક્યાંય પણ એકાંતમાં ન રહેવું. (૧૮૧)

तथैव नहि नार्योऽपि तिष्ठेयुः स्वपतीतरैः।
पुरुषैः साकमेकान्ते ह्यापत्तिसमयं विना॥१८२॥

તે જ રીતે સ્ત્રીઓએ પણ પોતાના પતિ સિવાય અન્ય પુરુષો સાથે આપત્કાળ વિના એકાંતમાં ન રહેવું. (૧૮૨)

नरः समीपसम्बन्ध-हीनां स्त्रियं स्पृशेन्नहि।
नैव स्पृशेत् तथा नारी तादृशं पुरुषान्तरम् ॥१८३॥

પુરુષે સમીપ સંબંધ વિનાની સ્ત્રીનો સ્પર્શ ન કરવો. તે જ રીતે સ્ત્રીએ પોતાને સમીપ સંબંધ વિનાના અન્ય પુરુષનો સ્પર્શ ન કરવો. (૧૮૩)

आपत्कालेऽन्यरक्षार्थं स्पर्शे दोषो न विद्यते।
अन्यथा नियमाः पाल्या अनापत्तौ तु सर्वदा॥१८४॥

આપત્કાળ પ્રાપ્ત થતાં અન્યની રક્ષા માટે સ્પર્શ કરવામાં દોષ નથી. પરંતુ જો આપત્કાળ ન હોય તો સદાય નિયમોનું પાલન કરવું. (૧૮૪)

अश्लीलं यत्र दृश्यं स्याद् धर्मसंस्कारनाशकम्।
नाटकचलचित्रादि तन्न पश्येत् कदाचन॥१८५॥

ધર્મ અને સંસ્કારોનો નાશ કરે એવાં અશ્લીલ દૃશ્યો જેમાં આવતાં હોય તેવાં નાટકો કે ચલચિત્રો વગેરે ક્યારેય ન જોવાં. (૧૮૫)

मनुष्यो व्यसनी यः स्याद् निर्लज्जो व्यभिचारवान्।
तस्य सङ्गो न कर्तव्यः सत्सङ्गमाश्रितैर्जनैः॥१८६॥

સત્સંગીજનોએ જે મનુષ્ય વ્યસની, નિર્લજ્જ તથા વ્યભિચારી હોય તેનો સંગ ન કરવો. (૧૮૬)

सङ्गश्चारित्र्यहीनायाः करणीयो नहि स्त्रियाः।
स्त्रीभिः स्वधर्मरक्षार्थं पाल्याश्च नियमा दृढम्॥१८७॥

સ્ત્રીઓએ પોતાના ધર્મની રક્ષા માટે ચારિત્ર્યહીન સ્ત્રીનો સંગ ન કરવો અને દૃઢપણે નિયમોનું પાલન કરવું. (૧૮૭)

न तादृक्छृणुयाद् वाचं गीतं ग्रन्थं पठेन्न च।
पश्येन्न तादृशं दृश्यं यस्मात् कामविवर्धनम्॥१८८॥

જેણે કરીને કામવાસના વૃદ્ધિ પામે તેવી વાતો કે ગીતો ન સાંભળવાં, પુસ્તકો ન વાંચવાં તથા તેવાં દૃશ્યો ન જોવાં. (૧૮૮)

धनद्रव्यधरादीनाम् सदाऽऽदानप्रदानयोः।
नियमा लेखसाक्ष्यादेः पालनीया अवश्यतः॥१८९॥

ધન, દ્રવ્ય તથા જમીન આદિના લેણ-દેણમાં હંમેશાં લિખિત કરવું, સાક્ષીએ સહિત કરવું ઈત્યાદિ નિયમો અવશ્યપણે પાળવા. (૧૮૯)

प्रसङ्गे व्यवहारस्य सम्बन्धिभिरपि स्वकैः।
लेखादिनियमाः पाल्याः सकलैराश्रितैर्जनैः॥१९०॥

સર્વ આશ્રિત જનોએ પોતાના સંબંધીઓ સાથે પણ વ્યવહાર પ્રસંગે લિખિત કરવું ઈત્યાદિ નિયમો પાળવા. (૧૯૦)

न कार्यो व्यवहारश्च दुष्टैर्जनैः सह क्वचित्।
दीनजनेषु भाव्यं च सत्सङ्गिभिर्दयाऽन्वितैः॥१९१॥

સત્સંગીઓએ ક્યારેય દુર્જન સાથે વ્યવહાર ન કરવો અને દીનજનને વિષે દયાવાન થવું. (૧૯૧)

लौकिकं त्वविचार्यैव सहसा कर्म नाऽऽचरेत्।
फलादिकं विचार्यैव विवेकेन तद् आचरेत्॥१९२॥

લૌકિક કાર્ય ક્યારેય વિચાર્યા વગર તત્કાળ ન કરવું પરંતુ ફળ વગેરેનો વિચાર કરીને વિવેકપૂર્વક કરવું. (૧૯૨)

लुञ्चा कदापि न ग्राह्या कैश्चिदपि जनैरिह।
नैव कार्यो व्ययो व्यर्थः कार्यः स्वाऽऽयाऽनुसारतः॥१९३॥

કોઈ પણ મનુષ્યે ક્યારેય લાંચ ન લેવી. ધનનો વ્યર્થ વ્યય ન કરવો. પોતાની આવકને અનુસારે ધનનો વ્યય કરવો. (૧૯૩)

कर्तव्यं लेखनं सम्यक् स्वस्याऽऽयस्य व्ययस्य च।
नियमाननुसृत्यैव प्रशासनकृतान् सदा॥१९४॥

પ્રશાસનના નિયમોને અનુસરી હંમેશાં પોતાનાં આવક અને ખર્ચની નોંધ વ્યવસ્થિત કરવી. (૧૯૪)

स्वाऽऽयाद्धि दशमो भागो विंशोऽथवा स्वशक्तितः।
अर्प्यः सेवाप्रसादार्थं स्वामिनारायणप्रभोः॥१९५॥

પોતાને પ્રાપ્ત થતી આવકમાંથી પોતાની શક્તિ પ્રમાણે દશમો કે વીશમો ભાગ સ્વામિનારાયણ ભગવાનની સેવા-પ્રસન્નતા માટે અર્પણ કરવો. (૧૯૫)

स्वोपयोगाऽनुसारेण प्रकुर्यात् सङ्ग्रहं गृही।
अन्नद्रव्यधनादीनां कालशक्त्यनुसारतः॥१९६॥

ગૃહસ્થ પોતાના ઉપયોગને અનુસારે તથા સમય-શક્તિ અનુસાર અનાજ, દ્રવ્ય કે ધનાદિનો સંગ્રહ કરે. (૧૯૬)

अन्नफलादिभिश्चैव यथाशक्ति जलादिभिः।
पालिताः पशुपक्ष्याद्याः संभाव्या हि यथोचितम्॥१९७॥

પાળેલાં પશુ-પક્ષી વગેરેની અન્ન, ફળ, જળ ઇત્યાદિ વડે યથાશક્તિ ઉચિત સંભાવના કરવી. (૧૯૭)

धनद्रव्यधरादीनां प्रदानाऽऽदानयोः पुनः।
विश्वासहननं नैव कार्यं न कपटं तथा॥१९८॥

ધન, દ્રવ્ય કે ભૂમિ વગેરેની લેણ-દેણમાં વિશ્વાસઘાત તથા કપટ ન કરવાં. (૧૯૮)

प्रदातुं कर्मकारिभ्यः प्रतिज्ञातं धनादिकम्।
यथावाचं प्रदेयं तत् नोनं देयं कदाचन॥१९९॥

નોકરોને જેટલું ધન આદિ આપવાનું વચન આપ્યું હોય તે વચન પ્રમાણે તે ધન આદિ આપવું પણ ક્યારેય ઓછું ન આપવું. (૧૯૯)

नैव विश्वासघातं हि कुर्यात् सत्सङ्गमाश्रितः।
पालयेद् वचनं दत्तं प्रतिज्ञातं न लङ्घयेत्॥२००॥

સત્સંગીએ વિશ્વાસઘાત ન કરવો. આપેલું વચન પાળવું. પ્રતિજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન ન કરવું. (૨૦૦)

प्रशास्ता पालयेद् धर्मान् नियता ये सुशासने।
लोकानां भरणं पुष्टिं कुर्यात् संस्काररक्षणम्॥२०१॥
स्वास्थ्यशिक्षणसंरक्षा-विद्युदन्नजलादिकैः।
सुव्यवस्था विधातव्या सर्वाऽभ्युदयहेतुना॥२०२॥

સુશાસન માટે અવશ્યપણે જોઈએ તે ધર્મોને પ્રશાસકે પાળવા. લોકોનું ભરણ-પોષણ કરવું. સંસ્કારોની રક્ષા કરવી. સર્વેનો અભ્યુદય થાય તે માટે સ્વાસ્થ્ય, શિક્ષણ, સંરક્ષણ, વીજળી, અનાજ, જળ વગેરે દ્વારા સારી રીતે વ્યવસ્થા કરવી. (૨૦૧-૨૦૨)

गुणसामर्थ्यरुच्यादि विदित्वैव जनस्य तु।
तदुचितेषु कार्येषु योजनीयो विचार्य सः॥२०३॥

કોઈ પણ મનુષ્યના ગુણ, સામર્થ્ય, રુચિ વગેરે જાણીને; વિચાર કરી તેના માટે ઉચિત એવાં કાર્યોમાં તેને જોડવો. (૨૦૩)

शक्या भगवतो यत्र भक्तिः स्वधर्मपालनम्।
तस्मिन् देशे निवासो हि करणीयः सुखेन च॥२०४॥

જે દેશને વિષે ભગવાનની ભક્તિ થઈ શકે તથા પોતાના ધર્મનું પાલન થઈ શકે તેવા દેશને વિષે સુખે નિવાસ કરવો. (૨૦૪)

विद्याधनादिकं प्राप्तुं देशान्तरं गतेऽपि च।
सत्सङ्गमादरात् तत्र कुर्यान्नियमपालनम्॥२०५॥

વિદ્યા, ધન આદિની પ્રાપ્તિ માટે દેશાંતરમાં જાય ત્યારે ત્યાં પણ આદરથી સત્સંગ કરવો અને નિયમોનું પાલન કરવું. (૨૦૫)

यद्देशे हि स्ववासः स्यात् तद्देशनियमाश्च ये।
सर्वथा पालनीयास्ते तत्प्रशासनसंमताः॥२०६॥

જે દેશમાં પોતે રહેતા હોય તે દેશના પ્રશાસનને સંમત નિયમોનું સર્વ રીતે પાલન કરવું. (૨૦૬)

संजाते देशकालादेर्वैपरीत्ये तु धैर्यतः।
अन्तर्भजेत सानन्दम् अक्षरपुरुषोत्तमम्॥२०७॥

જ્યારે દેશકાળાદિનું વિપરીતપણું થઈ આવે ત્યારે ધીરજ રાખી અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજનું આનંદ સાથે અંતરમાં ભજન કરવું. (૨૦૭)

आपत्काले तु सम्प्राप्ते स्वीयवासस्थले तदा।
तं देशं हि परित्यज्य स्थेयं देशान्तरे सुखम्॥२०८॥

પોતે જે સ્થાનમાં રહેતા હોય તે સ્થળે આપત્કાળ આવી પડે ત્યારે તે દેશનો ત્યાગ કરી અન્ય દેશને વિષે સુખે નિવાસ કરવો. (૨૦૮)

कार्यं बालैश्च बालाभिर्बाल्याद् विद्याऽभिप्रापणम्।
दुराचारः कुसङ्गश्च त्याज्यानि व्यसनानि च॥२०९॥

નાના બાળકો તથા બાલિકાઓએ બાળપણથી જ વિદ્યા પ્રાપ્ત કરવી. દુરાચાર, કુસંગ અને વ્યસનોનો ત્યાગ કરવો. (૨૦૯)

उत्साहाद् आदरात् कुर्यात् स्वाऽभ्यासं स्थिरचेतसा।
व्यर्थतां न नयेत्कालं विद्यार्थी व्यर्थकर्मसु॥२१०॥

વિદ્યાર્થીએ પોતાનો અભ્યાસ સ્થિર ચિત્તે, ઉત્સાહથી અને આદર થકી કરવો. સમયને વ્યર્થ કર્મોમાં બગાડવો નહીં. (૨૧૦)

बाल्यादेव दृढीकुर्यात् सेवाविनम्रतादिकम्।
निर्बलतां भयं चाऽपि नैव गच्छेत् कदाचन॥२११॥

બાળપણથી જ સેવા, વિનમ્રતા વગેરે દૃઢ કરવાં. ક્યારેય નિર્બળ ન થવું અને ભય ન પામવો. (૨૧૧)

बाल्यादेव हि सत्सङ्गं कुर्याद् भक्तिं च प्रार्थनाम्।
कार्या प्रतिदिनं पूजा पित्रोः पञ्चाङ्गवन्दना॥२१२॥

બાળપણથી જ સત્સંગ, ભક્તિ અને પ્રાર્થના કરવાં. પ્રતિદિન પૂજા કરવી તથા માતા-પિતાને પંચાંગ પ્રણામ કરવા. (૨૧૨)

विशेषसंयमः पाल्यः कौमार्ये यौवने तथा।
अयोग्यस्पर्शदृश्याद्यास्त्याज्याः शक्तिविनाशकाः॥२१३॥

કુમાર તથા યુવાન અવસ્થામાં વિશેષ સંયમ પાળવો. શક્તિનો નાશ કરે એવા અયોગ્ય સ્પર્શ, દૃશ્ય વગેરેનો ત્યાગ કરવો. (૨૧૩)

**सत्फलोन्नायकं कुर्याद् उचितमेव साहसम्।
न कुर्यात् केवलं यद्धि स्वमनोलोकरञ्जकम्॥२१४॥**

સારા ફળને આપે તેવું, ઉન્નતિ કરે તેવું અને ઉચિત હોય તેવું જ સાહસ કરવું. જે કેવળ પોતાના મનનું અને લોકોનું રંજન કરે તેવું સાહસ ન કરવું. (૨૧૪)

**नियतोद्यमकर्तव्ये नाऽऽलस्यम् आप्नुयात् क्वचित्।
श्रद्धां प्रीतिं हरौ कुर्यात् पूजां सत्सङ्गमन्वहम्॥२१५॥**

પોતાને અવશ્ય કરવાના ઉદ્યમને વિષે ક્યારેય આળસ ન કરવી. ભગવાનને વિષે શ્રદ્ધા અને પ્રીતિ કરવી. પ્રતિદિન પૂજા કરવી અને સત્સંગ કરવો. (૨૧૫)

**सङ्गोऽत्र बलवाँल्लोके यथासङ्गं हि जीवनम्।
सतां सङ्गम् अतः कुर्याद् कुसङ्गं सर्वथा त्यजेत्॥२१६॥**

આ લોકમાં સંગ બળવાન છે. જેવો સંગ હોય તેવું જીવન બને. આથી સારા મનુષ્યોનો સંગ કરવો. કુસંગનો સર્વથા ત્યાગ કરવો. (૨૧૬)

**कामाऽऽसक्तो भवेद् यो हि कृतघ्नो लोकवञ्चकः।
पाखण्डी कपटी यश्च तस्य सङ्गं परित्यजेत्॥२१७॥**

જે મનુષ્ય કામાસક્ત, કૃતઘ્ની, લોકોને છેતરનાર, પાખંડી તથા કપટી હોય તેનો સંગ ત્યજવો. (૨૧૭)

हरेस्तदवताराणां खण्डनं विदधाति यः।
उपास्तेः खण्डनं यश्च कुरुते परमात्मनः॥२१८॥
साकृतिकं परब्रह्म मनुते यो निराकृति।
तस्य सङ्गो न कर्तव्यस्तादृग्ग्रन्थान् पठेन्नहि॥२१९॥

જે મનુષ્ય ભગવાન અને તેમના અવતારોનું ખંડન કરતો હોય, પરમાત્માની ઉપાસનાનું ખંડન કરતો હોય અને સાકાર ભગવાનને નિરાકાર માનતો હોય તેનો સંગ ન કરવો. તેવા ગ્રંથો ન વાંચવા. (૨૧૮-૨૧૯)

खण्डनं मन्दिराणां यो मूर्तीनां कुरुते हरेः।
सत्याऽहिंसादिधर्माणां तस्य सङ्गं परित्यजेत् ॥२२०॥

જે મનુષ્ય મંદિર અને ભગવાનની મૂર્તિઓનું ખંડન કરતો હોય, સત્ય-અહિંસા આદિ ધર્મોનું ખંડન કરતો હોય તેના સંગનો ત્યાગ કરવો. (૨૨૦)

गुर्वाश्रयविरोधी यो वैदिकशास्त्रखण्डकः।
भक्तिमार्गविरोधी स्यात् तस्य सङ्गं न चाऽऽचरेत्॥२२१॥

જે મનુષ્ય ગુરુશરણાગતિનો વિરોધ કરતો હોય, વૈદિક શાસ્ત્રોનું ખંડન કરતો હોય, ભક્તિમાર્ગનો વિરોધ કરતો હોય તેનો સંગ ન કરવો. (૨૨૧)

बुद्धिमानपि लोके स्याद् व्यावहारिककर्मसु।
न सेव्यो भक्तिहीनश्चेच्छास्त्रपारङ्गतोऽपि वा॥२२२॥

કોઈ મનુષ્ય લોકમાં વ્યાવહારિક કાર્યોમાં બુદ્ધિવાળો હોય અથવા શાસ્ત્રોમાં પારંગત પણ હોય, તેમ છતાં પણ જો તે ભક્તિએ રહિત હોય તો તેનો સંગ ન કરવો. (૨૨૨)

श्रद्धामेव तिरस्कृत्य ह्याध्यात्मिकेषु केवलम्।
पुरस्करोति यस्तर्कं तत्संगमाचरेन्नहि॥२२३॥

આધ્યાત્મિક વિષયોમાં શ્રદ્ધાનો જ તિરસ્કાર કરી જે મનુષ્ય કેવળ તર્કને જ આગળ કરતો હોય તેનો સંગ ન કરવો. (૨૨૩)

सत्सङ्गेऽपि कुसङ्गो यो ज्ञेयः सोऽपि मुमुक्षुभिः।
तत्संगश्च न कर्तव्यो हरिभक्तैः कदाचन॥२२४॥

મુમુક્ષુ હરિભક્તોએ સત્સંગમાં રહેલ કુસંગને પણ જાણવો અને ક્યારેય તેનો સંગ ન કરવો. (૨૨૪)

हरौ गुरौ च प्रत्यक्षे मनुष्यभावदर्शनः।
शिथिलो नियमे यश्च न तस्य सङ्गमाचरेत्॥२२५॥

જે મનુષ્ય પ્રત્યક્ષ ભગવાનમાં અને ગુરુમાં મનુષ્યભાવ જોતો હોય અને નિયમ પાળવામાં શિથિલ હોય તેનો સંગ ન કરવો. (૨૨૫)

भक्तेषु दोषदृष्टिः स्याद् अवगुणैकभाषकः।
मनस्वी यो गुरुद्रोही न च तत्सङ्गमाचरेत्॥२२६॥

જે મનુષ્ય ભક્તોમાં દોષ જોનાર, અવગુણની જ વાતો કરનાર, મનસ્વી અને ગુરુદ્રોહી હોય તેનો સંગ ન કરવો. (૨૨૬)

सत्कार्यनिन्दको यश्च सच्छास्त्रनिन्दको जनः।
सत्सङ्गनिन्दको यश्च तत्संगमाचरेन्नहि॥२२७॥

જે મનુષ્ય સત્કાર્ય, સચ્છાસ્ત્ર તથા સત્સંગની નિંદા કરતો હોય તેનો સંગ ન કરવો. (૨૨૭)

वचनानां श्रुतेर्यस्य निष्ठाया भञ्जनं भवेत्।
गुरौ हरौ च सत्सङ्गे तस्य सङ्गं परित्यजेत्॥२२८॥

જેની વાતો સાંભળવાથી ભગવાન, ગુરુ તથા સત્સંગને વિષે નિષ્ઠા ટળતી હોય તેનો સંગ ત્યજવો. (૨૨૮)

भवेद् यो दृढनिष्ठावान् अक्षरपुरुषोत्तमे।
दृढभक्तिर्विवेकी च कुर्यात् तत्संगमादरात्॥२२९॥

જેને અક્ષરપુરુષોત્તમને વિષે દૃઢ નિષ્ઠા હોય, દૃઢ ભક્તિ હોય અને જે વિવેકી હોય તેનો સંગ આદર થકી કરવો. (૨૨૯)

हरेर्गुरोश्च वाक्येषु शङ्का यस्य न विद्यते।
विश्वासुर्बुद्धिमान् यश्च कुर्यात् तत्संगमादरात्॥२३०॥

ભગવાન તથા ગુરુનાં વાક્યોમાં જેને સંશય ન હોય, જે વિશ્વાસુ હોય, બુદ્ધિમાન હોય તેનો સંગ આદર થકી કરવો. (૨૩૦)

आज्ञायाः पालने नित्यं सोत्साहं तत्परो दृढः।
निर्मानः सरलो यश्च कुर्यात् तत्संगमादरात्॥२३१॥

આજ્ઞા પાળવામાં જે સદાય ઉત્સાહ સાથે તત્પર હોય, દૃઢ હોય; જે નિર્માની તથા સરળ હોય તેનો સંગ આદર થકી કરવો. (૨૩૧)

हरेर्गुरोश्चरित्रेषु दिव्येषु मानुषेषु यः।
सस्नेहं दिव्यतादर्शी कुर्यात् तत्संगमादरात्॥२३२॥

ભગવાન અને ગુરુના દિવ્ય તથા મનુષ્ય ચરિત્રોમાં જે સ્નેહપૂર્વક દિવ્યતાનું દર્શન કરતો હોય તેનો સંગ આદર થકી કરવો. (૨૩૨)

तत्परोऽन्यगुणग्राहे विमुखो दुर्गुणोक्तितः।
सुहृद्भावी च सत्सङ्गे कुर्यात् तत्संगमादरात्॥२३३॥

સત્સંગમાં જે મનુષ્ય અન્યના ગુણો ગ્રહણ કરવામાં તત્પર હોય, દુર્ગુણોની વાત ન કરતો હોય, સુહૃદભાવવાળો હોય તેનો સંગ આદર થકી કરવો. (૨૩૩)

लक्ष्यं यस्यैकमात्रं स्याद् गुरुहरिप्रसन्नता।
आचारेऽपि विचारेऽपि कुर्यात् तत्संगमादरात्॥२३४॥

જેના આચાર તથા વિચારને વિષે ગુરુહરિને રાજી કરવાનું એકમાત્ર લક્ષ્ય હોય તેનો સંગ આદર થકી કરવો. (૨૩૪)

स्वसंप्रदायग्रन्थानां यथाशक्ति यथारुचि।
संस्कृते प्राकृते वाऽपि कुर्यात् पठनपाठने॥२३५॥

પોતાની શક્તિ અને રુચિ પ્રમાણે સંસ્કૃત તથા પ્રાકૃત ભાષામાં પોતાના સંપ્રદાયના ગ્રંથોનું પઠન-પાઠન કરવું. (૨૩૫)

स्वामिवार्ताः पठेन्नित्यं तथैव वचनामृतम्।
गुणातीतगुरूणां च चरितं भावतः पठेत्॥२३६॥

વચનામૃત, સ્વામીની વાતો તથા ગુણાતીત ગુરુઓનાં જીવનચરિત્રો નિત્યે ભાવથી વાંચવાં. (૨૩૬)

उपदेशाश्चरित्राणि स्वामिनारायणप्रभोः।
गुणातीतगुरूणां च सत्सङ्गिनां हि जीवनम्॥२३७॥
अतस्तच्छ्रवणं कुर्याद् मननं निदिध्यासनम्।
महिम्ना श्रद्धया भक्त्या प्रत्यहं शान्तचेतसा॥२३८॥

સ્વામિનારાયણ ભગવાન તથા ગુણાતીત ગુરુઓનાં ઉપદેશો અને ચરિત્રો સત્સંગીઓનું જીવન છે. તેથી સત્સંગીએ તેનું શાંત ચિત્તે શ્રવણ, મનન તથા નિદિધ્યાસન મહિમાએ સહિત, શ્રદ્ધાપૂર્વક તથા ભક્તિથી રોજ કરવું. (૨૩૭-૨૩૮)

सांप्रदायिकसिद्धान्त-बाधकरं हि यद् वचः।
पठ्यं श्रव्यं न मन्तव्यं संशयोत्पादकं च यत्॥२३९॥

સંપ્રદાયના સિદ્ધાંતોમાં બાધ કરે તથા સંશય ઉત્પન્ન કરે તેવાં વચનો વાંચવાં, સાંભળવાં કે માનવાં નહીં. (૨૩૯)

स्वामिनारायणे भक्तिं परां दृढयितुं हृदि।
गुरुहरेः समादेशाच्चातुर्मास्ये व्रतं चरेत्॥२४०॥

સ્વામિનારાયણ ભગવાનને વિષે હૃદયમાં પરાભક્તિ દૃઢ કરવા ગુરુહરિના આદેશથી ચાતુર્માસમાં વ્રત કરવું. (૨૪૦)

चान्द्रायणोपवासादिर्मन्त्रजपः प्रदक्षिणाः।
कथाश्रुतिर्दण्डवच्च प्रणामा अधिकास्तदा॥२४१॥
इत्येवमादिरूपेण श्रद्धया प्रीतिपूर्वकम्।
हरिप्रसन्नतां प्राप्तुं विशेषां भक्तिमाचरेत्॥२४२॥

તેમાં ચાંદ્રાયણ, ઉપવાસ વગેરે તથા મંત્રજપ, પ્રદક્ષિણા, કથાશ્રવણ, અધિક દંડવત્ પ્રણામ કરવા ઈત્યાદિરૂપે શ્રદ્ધાએ કરીને, પ્રીતિપૂર્વક અને ભગવાનનો રાજીપો પ્રાપ્ત કરવા વિશેષ ભક્તિનું આચરણ કરવું. (૨૪૧-૨૪૨)

सम्प्रदायस्य शास्त्राणाम् पठनं पाठनं तदा।
यथारुचि यथाशक्ति कुर्याद् नियमपूर्वकम्॥२४३॥

ત્યારે પોતાની રુચિ તથા શક્તિ પ્રમાણે સંપ્રદાયનાં શાસ્ત્રોનું નિયમપૂર્વક પઠન-પાઠન કરવું. (૨૪૩)

सर्वैः सत्सङ्गिभिः कार्याः प्रीतिं वर्धयितुं हरौ।
उत्सवा भक्तिभावेन हर्षेणोल्लासतस्तथा॥२४४॥

ભગવાનને વિષે પ્રીતિ વધારવા સારુ સર્વે સત્સંગીઓએ હર્ષ અને ઉલ્લાસથી ભક્તિભાવે ઉત્સવો કરવા. (૨૪૪)

जन्ममहोत्सवा नित्यं स्वामिनारायणप्रभोः।
ब्रह्माऽक्षरगुरूणां च कर्तव्या भक्तिभावतः॥२४५॥

ભગવાન સ્વામિનારાયણ તથા અક્ષરબ્રહ્મ ગુરુઓના જન્મમહોત્સવો ભક્તિભાવથી હંમેશાં ઉજવવા. (૨૪૫)

हरेर्गुरोर्विशिष्टानां प्रसङ्गानां दिनेषु च।
सत्सङ्गिभिर्यथाशक्ति कार्याः पर्वोत्सवा जनैः ॥२४६॥

સત્સંગી જનોએ શ્રીહરિ તથા ગુરુના વિશિષ્ટ પ્રસંગોને દિવસે યથાશક્તિ પર્વોત્સવો કરવાં. (૨૪૬)

सवाद्यं कीर्तनं कार्यं पर्वोत्सवेषु भक्तितः।
महिम्नश्च कथावार्ता करणीया विशेषतः॥२४७॥

પર્વોત્સવોને વિષે ભક્તિએ કરીને સવાદ્ય કીર્તન કરવું અને વિશેષે કરીને મહિમાની વાતો કરવી. (૨૪૭)

चैत्रशुक्लनवम्यां हि कार्यं श्रीरामपूजनम्।
कृष्णाऽष्टम्यां तु कर्तव्यं श्रावणे कृष्णपूजनम्॥२४८॥

ચૈત્ર સુદ નોમને દિવસે રામચંદ્ર ભગવાનનું પૂજન કરવું. શ્રાવણ વદ આઠમને દિવસે કૃષ્ણ ભગવાનનું પૂજન કરવું. (૨૪૮)

शिवरात्रौ हि कर्तव्यं पूजनं शङ्करस्य च।
गणेशं भाद्रशुक्लायां चतुर्थ्यां पूजयेत् तथा॥२४९॥

શિવરાત્રિને વિષે શંકર ભગવાનનું પૂજન કરવું. ભાદરવા સુદ ચોથને દિવસે ગણપતિનું પૂજન કરવું. (૨૪૯)

मारुतिम् आश्विने कृष्ण-चतुर्दश्यां हि पूजयेत्।
मार्गे मन्दिरसंप्राप्तौ तद्देवं प्रणमेद् हृदा॥२५०॥

આસો વદ ચૌદશને દિવસ હનુમાનજીનું પૂજન કરવું. માર્ગે જતાં કોઈ મંદિર આવે તો તે દેવને ભાવથી પ્રણામ કરવા. (૨૫૦)

विष्णुश्च शङ्करश्चैव पार्वती च गजाननः।
दिनकरश्च पञ्चैता मान्याः पूज्या हि देवताः॥२५१॥

વિષ્ણુ, શંકર, પાર્વતી, ગણપતિ તથા સૂર્ય એ પાંચ દેવતા પૂજ્યપણે માનવા. (૨૫૧)

परिरक्षेद् दृढां निष्ठाम् अक्षरपुरुषोत्तमे।
तथाऽपि नैव कर्तव्यं देवताऽन्तरनिन्दनम्॥२५२॥

અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજને વિષે દૃઢ નિષ્ઠા રાખવી. તેમ છતાં કોઈ પણ અન્ય દેવોની નિંદા ન કરવી. (૨૫૨)

धर्मा वा संप्रदाया वा येऽन्ये तदनुयायिनः।
न ते द्वेष्या न ते निन्द्या आदर्तव्याश्च सर्वदा॥२५३॥

અન્ય ધર્મો, સંપ્રદાયો કે તેમના અનુયાયીઓને વિષે દ્વેષ ન કરવો. તેમની નિંદા ન કરવી. તેમને સદા આદર આપવો. (૨૫૩)

मन्दिराणि च शास्त्राणि सन्तस्तथा कदाचन।
न निन्द्यास्ते हि सत्कार्या यथाशक्ति यथोचितम्॥२५४॥

મંદિરો, શાસ્ત્રો અને સંતોની ક્યારેય નિંદા ન કરવી. પોતાની શક્તિ પ્રમાણે તેમનો યથોચિત સત્કાર કરવો. (૨૫૪)

संयमनोपवासादि यद्यत्तपः समाचरेत्।
प्रसादाय हरेस्तत्तु भक्त्यर्थमेव केवलम्॥२५५॥

સંયમ, ઉપવાસ ઇત્યાદિ જે જે તપનું આચરણ કરવું તે તો કેવળ ભગવાનને રાજી કરવા તથા ભક્તિ માટે જ કરવું. (૨૫૫)

एकादश्या व्रतं नित्यं कर्तव्यं परमादरात्।
तद्दिने नैव भोक्तव्यं निषिद्धं वस्तु कर्हिचित्॥२५६॥

એકાદશીનું વ્રત સદાય પરમ આદર થકી કરવું. તે દિવસે નિષિદ્ધ વસ્તુ ક્યારેય ન જમવી. (૨૫૬)

उपवासे दिवानिद्रां प्रयत्नतः परित्यजेत्।
दिवसनिद्रया नश्येद् उपवासात्मकं तपः॥२५७॥

ઉપવાસને વિષે દિવસની નિદ્રાનો પ્રયત્નપૂર્વક ત્યાગ કરવો. દિવસે લીધેલી નિદ્રાથી ઉપવાસરૂપી તપ નાશ પામે છે. (૨૫૭)

स्वामिनारायणेनेह स्वयं यद्धि प्रसादितम्।
गुरुभिश्चाऽक्षरब्रह्म-स्वरूपैर्यत् प्रसादितम्॥२५८॥
तेषां स्थानविशेषाणां यात्रां कर्तुं य इच्छति।
तद्यात्रां स जनः कुर्याद् यथाशक्ति यथारुचि॥२५९॥

ભગવાન સ્વામિનારાયણે પોતે જે સ્થાનોને પ્રસાદીભૂત કર્યાં છે, અક્ષરબ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુઓએ જે સ્થાનોને પ્રસાદીભૂત કર્યાં છે, તે સ્થાનોની યાત્રા કરવાની ઇચ્છા હોય તેણે પોતાની શક્તિ અને રુચિ પ્રમાણે કરવી. (૨૫૮-૨૫૯)

अयोध्यां मथुरां काशीं केदारं बदरीं व्रजेत्।
रामेश्वरादि तीर्थं च यथाशक्ति यथारुचि॥२६०॥

અયોધ્યા, મથુરા, કાશી, કેદારનાથ, બદરીનાથ તથા રામેશ્વર ઇત્યાદિ તીર્થોની યાત્રાએ પોતાની શક્તિ અને રુચિ પ્રમાણે જવું. (૨૬૦)

मर्यादा पालनीयैव सर्वैर्मन्दिरमागतैः।
नार्यो नैव नरैः स्पृश्या नारीभिश्च नरास्तथा॥२६१॥

મંદિરમાં આવેલ સૌ કોઈએ મર્યાદાનું પાલન અવશ્ય કરવું. મંદિરને વિષે આવેલ પુરુષોએ સ્ત્રીનો સ્પર્શ ન કરવો તથા સ્ત્રીઓએ પુરુષનો સ્પર્શ ન કરવો. (૨૬૧)

नियममनुसृत्यैव सत्सङ्गस्य तु मन्दिरे।
वस्त्राणि परिधेयानि स्त्रीभिः पुम्भिश्च सर्वदा॥२६२॥

સ્ત્રીઓ તથા પુરુષોએ હંમેશાં સત્સંગના નિયમ અનુસાર મંદિરને વિષે વસ્ત્રો પહેરવાં. (૨૬૨)

गच्छेद् यदा दर्शनार्थं भक्तजनो हरेर्गुरोः।
रिक्तेन पाणिना नैव गच्छेत् तदा कदाचन॥२६३॥

ભક્તજને ભગવાન કે ગુરુનાં દર્શને ક્યારેય ખાલી હાથે ન જવું. (૨૬૩)

आदित्यचन्द्रयोर्ग्राह-काले सत्सङ्गिभिः समैः।
परित्यज्य क्रियाः सर्वाः कर्तव्यं भजनं हरेः॥२६४॥
निद्रां च भोजनं त्यक्त्वा तदैकत्रोपविश्य च।
कर्तव्यं ग्राहमुक्त्यन्तं भगवत्कीर्तनादिकम्॥२६५॥

સર્વે સત્સંગીઓએ સૂર્ય કે ચન્દ્રના ગ્રહણ કાળે સર્વ ક્રિયાઓનો ત્યાગ કરી ભગવાનનું ભજન કરવું. તે સમયે નિદ્રા તથા ભોજનનો ત્યાગ કરીને એક સ્થળે બેસીને ગ્રહણ પૂર્ણ થાય ત્યાં સુધી ભગવત્કીર્તનાદિ કરવું. (૨૬૪-૨૬૫)

ग्राहमुक्तौ सवस्त्रं हि कार्यं स्नानं समैर्जनैः।
त्यागिभिश्च हरिः पूज्यो देयं दानं गृहस्थितैः॥२६६॥

ગ્રહણની મુક્તિ થયે સર્વ જનોએ સવસ્ત્ર સ્નાન કરવું. ત્યાગીઓએ ભગવાનની પૂજા કરવી અને ગૃહસ્થોએ દાન કરવું. (૨૬૬)

जन्मनो मरणस्याऽपि विधयः सूतकादयः।
सत्सङ्गरीतिमाश्रित्य पाल्याः श्राद्धादयस्तथा॥२६७॥

જન્મ-મરણની સૂતક તથા શ્રાદ્ધ વગેરે વિધિઓ સત્સંગની રીતને અનુસરી પાળવી. (૨૬૭)

प्रायश्चित्तमनुष्ठेयं जाते त्वयोग्यवर्तने।
परमात्मप्रसादार्थं शुद्धेन भावतस्तदा॥२६८॥

કોઈ અયોગ્ય આચરણ થઈ જાય ત્યારે ભગવાનને રાજી કરવા શુદ્ધ ભાવે પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું. (૨૬૮)

आपत्काले तु सत्येव ह्यापदो धर्ममाचरेत्।
अल्पापत्तिं महापत्तिं मत्वा धर्मं न संत्यजेत्॥२६९॥

આપત્કાળમાં જ આપદ્ધર્મ આચરવો. અલ્પ આપત્તિને મોટી આપત્તિ માની લઈ ધર્મનો ત્યાગ ન કરવો. (૨૬૯)

आपत्तौ कष्टदायां तु रक्षा स्वस्य परस्य च।
यथैव स्यात् तथा कार्यं रक्षता भगवद्बलम्॥२७०॥

કષ્ટ આપે તેવી આપત્તિ આવી પડે ત્યારે ભગવાનનું બળ રાખી જે રીતે પોતાની તથા અન્યની રક્ષા થાય તેમ કરવું. (૨૭૦)

आपत्तौ प्राणनाशिन्यां प्राप्तायां तु विवेकिना।
गुर्वादेशाऽनुसारेण प्राणान् रक्षेत् सुखं वसेत्॥२७१॥

વિવેકી મનુષ્યે પ્રાણનો નાશ થાય તેવી આપત્તિ આવી પડે ત્યારે ગુરુના આદેશોને અનુસરીને પ્રાણની રક્ષા કરવી અને સુખે રહેવું. (૨૭૧)

सत्सङ्गरीतिमाश्रित्य गुर्वादेशाऽनुसारतः।
परिशुद्धेन भावेन सर्वैः सत्सङ्गिभिर्जनैः॥२७२॥
देशं कालमवस्थां च स्वशक्तिमनुसृत्य च।
आचारो व्यवहारश्च प्रायश्चित्तं विधीयताम्॥२७३॥

સર્વે સત્સંગી જનોએ સત્સંગની રીત પ્રમાણે, ગુરુના આદેશ અનુસાર, પરિશુદ્ધ ભાવથી દેશ, કાળ, અવસ્થા તથા પોતાની શક્તિ પ્રમાણે આચાર, વ્યવહાર અને પ્રાયશ્ચિત કરવાં. (૨૭૨-૨૭૩)

जीवनम् उन्नतिं याति धर्मनियमपालनात्।
अन्यश्चाऽपि सदाचारपालने प्रेरितो भवेत्॥२७४॥

ધર્મ-નિયમ પાળવાથી જીવન ઉન્નત થાય છે અને અન્યને પણ સદાચાર પાળવાની પ્રેરણા મળે છે. (૨૭૪)

भूतप्रेतपिशाचादेर्भयं कदापि नाऽऽप्नुयात्।
ईदृक्शङ्काः परित्यज्य हरिभक्तः सुखं वसेत्॥२७५॥

ભગવાનના ભક્તે ક્યારેય ભૂત, પ્રેત, પિશાચ આદિની બીક ન રાખવી. આવી આશંકાઓનો ત્યાગ કરીને સુખે રહેવું. (૨૭૫)

शुभाऽशुभप्रसङ्गेषु महिमसहितं जनः।
पवित्रां सहजानन्द-नामावलिं पठेत् तथा॥२७६॥

શુભ તથા અશુભ પ્રસંગોને વિષે મહિમાએ સહિત પવિત્ર સહજાનંદ નામાવલીનો પાઠ કરવો. (૨૭૬)

कालो वा कर्म वा माया प्रभवेन्नैव कर्हिचित्।
अनिष्टकरणे नूनं सत्सङ्गाऽऽश्रयशालिनाम्॥२७७॥

જેઓને સત્સંગનો આશ્રય થયો છે તેમનું કાળ, કર્મ કે માયા ક્યારેય અનિષ્ટ કરવા સમર્થ થતાં જ નથી. (૨૭૭)

अयोग्यविषयाश्चैवम् अयोग्यव्यसनानि च।
आशङ्काः संपरित्याज्याः सत्सङ्गमाश्रितैः सदा॥२७८॥

સત્સંગીઓએ અયોગ્ય વિષયો, વ્યસનો તથા વહેમનો સદાય ત્યાગ કરવો. (૨૭૮)

नैव मन्येत कर्तृत्वं कालकर्मादिकस्य तु।
मन्येत सर्वकर्तारम् अक्षरपुरुषोत्तमम्॥२७९॥

કાળ, કર્મ આદિનું કર્તાપણું ન માનવું. અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજને સર્વકર્તા માનવા. (૨૭૯)

विपत्तिषु धरेद्धैर्यं प्रार्थनं यत्नमाचरेत्।
भजेत दृढविश्वासम् अक्षरपुरुषोत्तमे॥२८०॥

વિપત્તિ આવે ત્યારે ધીરજ રાખવી, પ્રાર્થના કરવી, પ્રયત્ન કરવો અને અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજને વિષે દૃઢ વિશ્વાસ રાખવો. (૨૮૦)

त्यागाऽऽश्रमेच्छुना दीक्षा ग्राह्या ब्रह्माऽक्षराद् गुरोः।
ब्रह्मचर्यं सदा सर्वैः पाल्यं त्यागिभिरष्टधा॥२८१॥

ત્યાગાશ્રમ ગ્રહણ કરવાની ઈચ્છા હોય તેમણે અક્ષરબ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુ પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરવી. સર્વે ત્યાગીઓએ સદા અષ્ટપ્રકારે બ્રહ્મચર્ય પાળવું. (૨૮૧)

धनं तु त्यागिभिस्त्याज्यं रक्ष्यं स्वीयतया न च।
स्पृश्यं नैवाऽपि वित्तं च त्यागिभिस्तु कदाचन॥२८२॥

ત્યાગીઓએ ધનનો ત્યાગ કરવો અને પોતાનું કરીને રાખવું નહીં. ધનનો સ્પર્શ પણ ન જ કરવો. (૨૮૨)

त्यागिभिः प्रीतिवृद्ध्यर्थम् अक्षरपुरुषोत्तमे।
निष्कामत्वं सदा धार्यं निर्लोभत्वं सदैव च॥२८३॥
निःस्वादत्वं सदा धार्यं निःस्नेहत्वं तथैव च।
निर्मानत्वं सदा धार्यम् अन्ये च त्यागिनो गुणाः॥२८४॥

ત્યાગીઓએ અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજને વિષે પ્રીતિ વધારવા સારુ સદા નિષ્કામપણું, નિર્લોભપણું, નિઃસ્વાદપણું,

નિઃસ્નેહપણું, નિર્માનપણું તથા ત્યાગીના અન્ય ગુણો ધારણ કરવા. (૨૮૩-૨૮૪)

स्वाऽऽत्मब्रह्मैकतां प्राप्य स्वामिनारायणो हरिः।
सर्वदा भजनीयो हि त्यागिभिर्दिव्यभावतः॥२८५॥

ત્યાગીઓએ પોતાના આત્માની બ્રહ્મ સંગાથે એકતા પ્રાપ્ત કરીને દિવ્યભાવે સદાય સ્વામિનારાયણ ભગવાનને ભજવા. (૨૮૫)

त्यागो न केवलं त्यागस्त्यागो भक्तिमयस्त्वयम्।
परित्यागो ह्ययं प्राप्तुम् अक्षरपुरुषोत्तमम्॥२८६॥

ત્યાગ એ કેવળ ત્યાગ જ નથી પરંતુ આ ત્યાગ તો ભક્તિમય છે. આ ત્યાગ અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજને પામવા માટે છે. (૨૮૬)

आज्ञोपासनसिद्धान्ताः सर्वजीवहितावहाः।
दुःखविनाशका एते परमसुखदायकाः॥२८७॥

આજ્ઞા-ઉપાસના સંબંધી આ સિદ્ધાંતો સર્વજીવહિતાવહ છે, દુઃખવિનાશક છે અને પરમસુખદાયક છે. (૨૮૭)

एतच्छास्त्रानुसारेण यः प्रीत्या श्रद्धया जनः।
आज्ञोपासनयोर्दार्ढ्यं प्रकुर्यात् स्वस्य जीवने॥२८८॥
हरेः प्रसन्नतां प्राप्य तत्कृपाभाजनो भवेत्।
जीवन्नेव स्थितिं ब्राह्मीं शास्त्रोक्तामाप्नुयात् स च॥२८९॥

धर्मैकान्तिकसंसिद्धिम् आप्नुते दिव्यमक्षरम्।
शाश्वतं भगवद्धाम मुक्तिमात्यन्तिकीं सुखम्॥२९०॥

આ શાસ્ત્રને અનુસરીને જે જન શ્રદ્ધા અને પ્રીતિથી પોતાના જીવનમાં આજ્ઞા-ઉપાસનાની દૃઢતા કરે, તે ભગવાનનો રાજીપો પ્રાપ્ત કરી તેમની કૃપાનું પાત્ર થાય છે. શાસ્ત્રોમાં કહેલ બ્રાહ્મી સ્થિતિને તે જીવતાં છતાં જ પ્રાપ્ત કરે છે. એકાંતિક ધર્મ સિદ્ધ કરે છે. ભગવાનના શાશ્વત, દિવ્ય એવા અક્ષરધામને પામે છે, આત્યંતિક મુક્તિ મેળવે છે અને સુખ પ્રાપ્ત કરે છે. (૨૮૮-૨૯૦)

अक्षरब्रह्मसाधर्म्यं संप्राप्य दासभावतः।
पुरुषोत्तमभक्तिर्हि मुक्तिरात्यन्तिकी मता॥२९१॥

અક્ષરબ્રહ્મનું સાધર્મ્ય પ્રાપ્ત કરી પુરુષોત્તમની દાસભાવે ભક્તિ કરવી એ મુક્તિ માનવામાં આવી છે. (૨૯૧)

संक्षिप्याऽत्र कृतं ह्येवम् आज्ञोपासनवर्णनम्।
तद्विस्तरं विजानीयात् सांप्रदायिकशास्त्रतः॥२९२॥

આ રીતે સંક્ષેપે કરીને અહીં આજ્ઞા તથા ઉપાસનાનું વર્ણન કર્યું. તેનો વિસ્તાર સંપ્રદાયના શાસ્ત્રો થકી જાણવો. (૨૯૨)

एतत्सत्संगदीक्षेति शास्त्रस्य प्रतिवासरम्।
कार्यः सत्सङ्गिभिः पाठ एकाग्रचेतसा जनैः॥२९३॥
पठने चाऽसमर्थैस्तु श्रव्यं तत् प्रीतिपूर्वकम्।
आचरितुं च कर्तव्यः प्रयत्नः श्रद्धया तथा॥२९४॥

સત્સંગી જનોએ પ્રતિદિન આ 'સત્સંગદીક્ષા' શાસ્ત્રનો એકાગ્ર ચિત્તે પાઠ કરવો. પાઠ કરવા અસમર્થ હોય તેમણે પ્રીતિપૂર્વક તેનું શ્રવણ કરવું. અને શ્રદ્ધાથી તે રીતે આચરવા પ્રયત્ન કરવો. (૨૯૩-૨૯૪)

परमात्मा परं ब्रह्म स्वामिनारायणो हरिः।
सिद्धान्तं स्थापयामास ह्यक्षरपुरुषोत्तमम्॥२९५॥
गुरवश्च गुणातीताश्चक्रुस्तस्य प्रवर्तनम्।
विरचितमिदं शास्त्रं तत्सिद्धान्ताऽनुसारतः॥२९६॥

પરમાત્મા પરબ્રહ્મ સ્વામિનારાયણ ભગવાને અક્ષરપુરુષોત્તમ સિદ્ધાંતની સ્થાપના કરી અને ગુણાતીત ગુરુઓએ તેનું પ્રવર્તન કર્યું. તે સિદ્ધાંત અનુસાર આ શાસ્ત્ર રચ્યું છે. (૨૯૫-૨૯૬)

कृपयैवाऽवतीर्णोऽत्र मुमुक्षुमोक्षहेतुना।
परब्रह्म दयालुर्हि स्वामिनारायणो भुवि॥२९७॥
सकलाऽऽश्रितभक्तानां योगक्षेमौ तथाऽवहत्।
व्यधात् स द्विविधं श्रेय आमुष्मिकं तथैहिकम्॥२९८॥

પરબ્રહ્મ દયાળુ સ્વામિનારાયણ ભગવાન કૃપાએ કરીને જ મુમુક્ષુઓના મોક્ષ માટે આ લોકમાં અવતર્યા. સકળ આશ્રિત ભક્તોનાં યોગક્ષેમનું વહન કર્યું અને આ લોક તથા પરલોક એમ બંને પ્રકારનું એમણે કલ્યાણ કર્યું. (૨૯૭-૨૯૮)

सर्वत्रैवाऽभिवर्षन्तु सदा दिव्याः कृपाऽऽशिषः।
परमात्मपरब्रह्मस्वामिनारायणप्रभोः॥ २९९॥

સર્વત્ર પરમાત્મા પરબ્રહ્મ સ્વામિનારાયણ ભગવાનના દિવ્ય કૃપાશિષ સદા વરસે. (૨૯૯)

सर्वेषां सर्वदुःखानि तापत्रयमुपद्रवाः।
क्लेशास्तथा विनश्येयुरज्ञानं संशया भयम्॥३००॥

સર્વેનાં સર્વ દુઃખો, ત્રણ તાપ, ઉપદ્રવો, ક્લેશો, અજ્ઞાન, સંશયો તથા ભય વિનાશ પામે. (૩૦૦)

भगवत्कृपया सर्वे स्वास्थ्यं निरामयं सुखम्।
प्राप्नुवन्तु परां शान्तिम् कल्याणं परमं तथा॥३०१॥

ભગવાનની કૃપાથી સર્વે નિરામય સ્વાસ્થ્ય, સુખ, પરમ શાંતિ તથા પરમ કલ્યાણ પામો. (૩૦૧)

न कश्चित् कस्यचित् कुर्यात् द्रोहं द्वेषं तथा जनः।
सेवन्तामादरं सर्वे सर्वदैव परस्परम्॥३०२॥

કોઈ મનુષ્ય કોઈનો દ્રોહ તથા દ્વેષ ન કરે. સર્વે સદાય પરસ્પર આદર સેવે. (૩૦૨)

सर्वेषां जायतां प्रीतिर्दृढा निष्ठा च निश्चयः।
विश्वासो वर्धतां नित्यम् अक्षरपुरुषोत्तमे॥३०३॥

અક્ષરપુરુષોત્તમને વિષે સર્વને દૃઢ પ્રીતિ, નિષ્ઠા, નિશ્ચય થાય અને વિશ્વાસ સદાય વૃદ્ધિ પામે. (૩૦૩)

भवन्तु बलिनः सर्वे भक्ताश्च धर्मपालने।
आप्नुयुः सहजानन्दपरात्मनः प्रसन्नताम्॥३०४॥

સર્વે ભક્તો ધર્મ પાળવામાં બળિયા થાય અને સહજાનંદ પરમાત્માની પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત કરે. (૩૦૪)

प्रशान्तैर्जायतां युक्तो मनुष्यैर्धर्मशालिभिः।
संसारः साधनाशीलैरध्यात्ममार्गसंस्थितैः॥३०५॥

સંસાર પ્રશાંત, ધર્મવાન, સાધનાશીલ તથા અધ્યાત્મમાર્ગે ચાલનારા મનુષ્યોથી યુક્ત થાય. (૩૦૫)

ऐक्यं मिथः सुहृद्भावो मैत्री कारुण्यमेव च।
सहनशीलता स्नेहः सर्वजनेषु वर्धताम्॥३०६॥

સર્વ મનુષ્યોમાં પરસ્પર એકતા, સુહૃદ્‌ભાવ, મૈત્રી, કરુણા, સહનશીલતા તથા સ્નેહ વૃદ્ધિ પામે. (૩૦૬)

सत्सङ्गे दिव्यसम्बन्धाद् ब्रह्मणः परब्रह्मणः।
सर्वेषां जायतां दाढ्र्यं निर्दोषदिव्यभावयोः॥३०७॥

બ્રહ્મ તથા પરબ્રહ્મના દિવ્ય સંબંધે કરીને સત્સંગને વિષે સર્વને નિર્દોષભાવ તથા દિવ્યભાવની દૃઢતા થાય. (૩૦૭)

अक्षररूपतां सर्वे संप्राप्य स्वात्मनि जनाः।
प्राप्नुयुः सहजानन्दे भक्तिं हि पुरुषोत्तमे॥३०८॥

સર્વ જનો પોતાના આત્માને વિષે અક્ષરરૂપતા પ્રાપ્ત કરી પુરુષોત્તમ સહજાનંદની ભક્તિ પ્રાપ્ત કરે. (૩૦૮)

माघस्य शुक्लपञ्चम्याम् आरब्धमस्य लेखनम्।
पवित्रे विक्रमाब्दे हि रसर्षिखद्विसंमिते॥३०९॥
चैत्रशुक्लनवम्यां च स्वामिनारायणप्रभोः।
तच्च संपूर्णतां प्राप्तं दिव्यजन्ममहोत्सवे॥३१०॥

વિક્રમ સંવત્ ૨૦૭૬ના માઘ શુક્લ પંચમીએ આ શાસ્ત્ર લખવાનો આરંભ કર્યો અને ચૈત્ર સુદ નવમીએ સ્વામિનારાયણ ભગવાનના દિવ્ય જન્મમહોત્સવે તે સંપૂર્ણ થયું. (૩૦૯-૩૧૦)

उपास्यसहजानन्द-हरये परब्रह्मणे।
मूलाऽक्षरगुणातीतानन्दाय स्वामिने तथा॥३११॥
भगतजीमहाराज-साक्षाद्विज्ञानमूर्तये।
यज्ञपुरुषदासाय सत्यसिद्धान्तरक्षिणे॥३१२॥
वात्सल्याऽऽर्द्राऽऽत्मने नित्यम् आनन्दब्रह्मयोगिने।
विश्ववन्द्यविनम्राय गुरवे प्रमुखाय च॥३१३॥
अञ्जलिः शास्त्ररूपोऽयं सानन्दं भक्तिभावतः।
अर्प्यते प्रमुखस्वामि-जन्मशताब्दिपर्वणि॥३१४॥

ઉપાસ્ય પરબ્રહ્મ સહજાનંદ શ્રીહરિ તથા મૂળ અક્ષર ગુણાતીતાનંદ સ્વામી, સાક્ષાદ્ જ્ઞાનમૂર્તિ સમા ભગતજી મહારાજ, સત્ય સિદ્ધાંતના રક્ષક એવા યજ્ઞપુરુષદાસજી (શાસ્ત્રીજી મહારાજ), સદાય વાત્સલ્ય ભીના અને આનંદમય બ્રહ્મ એવા યોગીજી મહારાજ તથા વિશ્વવંદ્ય અને વિનમ્ર એવા ગુરુ પ્રમુખસ્વામી મહારાજને આ શાસ્ત્રરૂપી અંજલિ પ્રમુખસ્વામી મહારાજના જન્મ શતાબ્દી પર્વે સાનંદ ભક્તિભાવે અર્પણ કરવામાં આવે છે. (૩૧૧-૩૧૪)

तनोतु सकले विश्वे परमानन्दमङ्गलम्।
स्वामिनारायणः साक्षाद् अक्षरपुरुषोत्तमः॥३१५॥

સ્વામિનારાયણ ભગવાન એટલે કે સાક્ષાત્ અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજ સકળ વિશ્વમાં પરમ આનંદ-મંગળને વિસ્તારે. (૩૧૫)

इति परब्रह्मस्वामिनारायणप्रबोधिताऽऽज्ञोपासनसिद्धान्तनिरूपकं प्रकटब्रह्मस्वरूपश्रीमहन्तस्वामिमहाराजैः स्वहस्ताऽक्षरैर्गुर्जरभाषया लिखितं महामहोपाध्यायेन साधुभद्रेशदासेन च संस्कृतश्लोकेषु निबद्धं सत्सङ्गदीक्षेति शास्त्रं सम्पूर्णम्।

બી.એ.પી.એસ. સ્વામિનારાયણ સંસ્થા

પવિત્ર નૈતિક જીવન માટે કટિબદ્ધ આ સંસ્થા એક વિશ્વવ્યાપી
આધ્યાત્મિક સમાજ છે, એક શાંતિચાહક સમાજ છે.
ભગવાન સ્વામિનારાયણ (સન ૧૭૮૧-૧૮૩૦) પ્રબોધિત વૈદિક
આદર્શોને કેન્દ્રમાં રાખી બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજે સન ૧૯૦૭માં
આ સંસ્થાની સ્થાપના કરી હતી. સંસ્થાનાં ૨૦,૦૦૦થી વધુ સત્સંગ
સભાકેન્દ્રો(બાળ-યુવા-મહિલા-સંયુક્ત સભાકેન્દ્રો વગેરે)નો વિશ્વવ્યાપી
આધ્યાત્મિક પરિવાર માનવ-ઉત્કર્ષની ગંગા વહાવે છે.
સંસ્થાના ૧,૦૦૦ સુશિક્ષિત સંતો તથા ૫૫,૦૦૦ યુવાનોનું વિરાટ સ્વયં
સેવક દળ આધ્યાત્મિક અભિયાન ઉપરાંત અનેકવિધ રચનાત્મક
પ્રવૃત્તિઓનું વહન કરે છે. શિક્ષણ સેવાઓ, તબીબી સેવાઓ,
આદિવાસી અને પછાત-ઉત્કર્ષ સેવાઓ, પર્યાવરણ સેવાઓ,
વ્યસનમુક્તિ અભિયાન વગેરેથી લઈને માનવસેવા માટે આંતરરાષ્ટ્રીય
સ્તરે જાગૃતિનો શંખ ફૂંકતી આ સંસ્થા, યુનો(UNO) દ્વારા માન્ય
થયેલી સામાજિક સેવાસંસ્થા છે. અનેક દેશોમાં અજાયબી સમાં મંદિરો
રચીને સંસ્કાર-પ્રવૃત્તિ અને માનવસેવાની વિશિષ્ટ જ્યોત જગાવી છે.
ગાંધીનગર તથા નવી દિલ્હીમાં અભૂતપૂર્વ આંતરરાષ્ટ્રીય સાંસ્કૃતિક
સંકુલ – અક્ષરધામનું નિર્માણ કરી સંસ્થાએ યુગસિદ્ધિ હાંસલ કરી છે.
વિશ્વવંદનીય પ્રમુખસ્વામી મહારાજની નિશ્રામાં વિકસિત થયેલી અને
પરમ પૂજ્ય મહંત સ્વામી મહારાજના નેતૃત્વ તળે સનાતન સંસ્કૃતિને
જનમાનસમાં પોષતી આ સંસ્થાએ,
વિશ્વવ્યાપી સ્તરે લોકહૃદયમાં
નિરાળું સ્થાન પ્રાપ્ત કર્યું છે.

‘આજ્ઞા ને ઉપાસના એ બે પાંખો છે,
તેને મૂકવી જ નહિ, તો સહેજે જ
અક્ષરધામમાં જવાશે એમાં કાંઈ સંશય નથી.’

- મૂળ અક્ષરમૂર્તિ શ્રીગુણાતીતાનંદ સ્વામી